

## Çin Hegemonyasında Yapay Zekânın Rolü: Stratejik Analiz ve Gelecek Perspektifleri

İlkan AYAR<sup>a</sup>

<sup>a</sup> Dokuz Eylül Üniversitesi, Finansal İktisat ve Bankacılık Yüksek Lisans Programı,  
ORCID: 0009-0004-6965-7323

### Makale Bilgileri

Makale Türü: Derleme Makale

Gönderim Tarihi: 22.04.2025

Kabul Tarihi: 25.05.2025

### Özet

Yapay zekâ (YZ), yirmi birinci yüzyılın en önemli teknolojik yeniliklerinden biri olarak günlük yaşamın yanı sıra, küresel güç ilişkilerini ve uluslararası diplomasi mimarisini de yeniden şekillendirmektedir. Bu bağlamda, Çin Halk Cumhuriyeti, önemli yatırımlar ile kapsamlı YZ geliştirme politikalarını hayata geçirerek küresel arenada önde gelen bir aktör konumuna yükselmiştir. Çin'in YZ alanındaki ilerlemeleri, teknolojik bir gelişme olmanın ötesinde, ekonomik, askeri ve diplomatik birçok boyutu içermekte; küresel teknoloji pazarlarını etkileyerek mevcut uluslararası güç dengesini değiştirmektedir. Bu çalışma, Çin'in YZ alanındaki gelişim sürecini, stratejik hedeflerini ve bunların küresel güç yapıları üzerindeki etkilerini incelemektedir. Ayrıca, Çin'in YZ stratejisinin ortaya çıkaracağı fırsatlar ve içsel zorluklar ile küresel hegemonya peşindeki bu çabanın uzun vadeli sonuçları değerlendirilmektedir. Analiz, Çin'in YZ yoluyla ekonomik, askeri ve diplomatik alanlarda üstünlük sağlama yönündeki bilinçli çabasını vurgulamakta ve bu yükselişin uluslararası sistemde önemli ve kalıcı dönüşümlere yol açacağını ortaya koymaktadır.

### Anahtar Kelimeler

Yapay Zekâ  
Hegemonya  
Çin

### JEL

G18  
O38  
O53

## The Role of Artificial Intelligence in China's Hegemony: Strategic Analysis and Future Perspectives

### Abstract

Artificial Intelligence (AI) has emerged as one of the most significant technological innovations of the twenty-first century, reshaping not only daily life but also global power relations and the architecture of international diplomacy. In this context, the People's Republic of China has strategically positioned itself as a leading actor on the global stage by implementing comprehensive AI development policies and making substantial investments. China's advancements in the field of AI extend beyond mere technological progress; they encompass economic, military, and diplomatic dimensions, influencing global technology markets and altering the existing balance of international power. This study examines China's development trajectory in AI, its strategic objectives, and the implications of these developments for global power structures. It also evaluates the opportunities and internal challenges associated with China's AI strategy, along with the long-term consequences of this pursuit of global hegemony. The analysis highlights China's deliberate effort to achieve superiority in economic, military, and diplomatic spheres through AI and argues that this ascent will lead to significant and lasting transformations in the international system.

### Keywords

Artificial Intelligence  
Hegemony  
China

### İletişim/Contact

ilkcanayar@hotmail.com

## 1. GİRİŞ

Yapay zekâ, insan benzeri bilişsel işlevleri taklit edebilen ve karmaşık sorunları çözme kapasitesine sahip bir teknolojik alandır. Bu teknoloji, yalnızca gündelik yaşam pratiklerini dönüştürmekle kalmayıp, aynı zamanda uluslararası sistemin yapısal dinamikleri üzerinde de belirleyici etkiler yaratmaktadır. 21. yüzyılda yapay zekâ alanında hızla ivme kazanan Çin Halk Cumhuriyeti, bu teknolojiyi stratejik bir enstrüman olarak konumlandırarak küresel güç rekabetinde önemli bir aktör hâline gelmiştir. Çin'in yapay zekâ odaklı stratejik yönelimi, küresel güç dağılımında meydana gelebilecek muhtemel dönüşümler açısından dikkate değerdir.

Bu çalışma, Çin'in yapay zekâ politikalarının uluslararası güç dengeleri üzerindeki etkilerini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu politikalar, yalnızca teknolojik ilerlemeye değil; aynı zamanda ekonomik kapasitenin artırılmasına, askeri modernizasyonun sağlanmasına ve diplomatik etkinliğin genişletilmesine yönelik bütüncül bir güç projeksiyonu içermektedir. Literatürde Lee (2021) ve Kania (2019) gibi araştırmacıların da ortaya koyduğu üzere, yapay zekâ günümüzde sadece teknik bir alan olmaktan çıkmış; aynı zamanda jeopolitik rekabetin merkezine yerleşmiş durumdadır.

Çin'in yapay zekâ eksenli yükselişi, ABD'nin uzun süredir sürdürdüğü teknolojik liderlik iddiasını sorgulayan nitelikte olup, uluslararası sistemin yeniden yapılanma sürecine işaret etmektedir. Bu bağlamda, Çin'in yapay zekâyı stratejik bir kapasite inşa aracı olarak kullanması, sadece teknik ilerleme değil; aynı zamanda askeri caydırıcılık ve diplomatik nüfuz arayışının bir parçası olarak değerlendirilmelidir. Özellikle yapay zekâ destekli askeri teknolojilerin savaş doktrinlerini dönüştürme potansiyeli, uluslararası güvenlik mimarisi açısından kritik öneme sahiptir.

Makalede, Çin'in yapay zekâ stratejileri uluslararası ilişkiler disiplininin temel kuramsal yaklaşımları çerçevesinde analiz edilecektir. Realist paradigma bağlamında, güç geçişi teorisi (Organski, 1958; Helleiner, 2023) aracılığıyla Çin'in bu teknolojiyi bir güç aracı olarak konumlandırma çabaları değerlendirilecek; liberal kuram perspektifinden ise yapay zekâ yatırımlarının uluslararası iş birlikleri ve normatif düzen üzerindeki etkileri tartışılacaktır.

Araştırma, nitel bir literatür derlemesi yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Çalışmada, konuya ilişkin akademik literatür, hakemli dergilerde yayımlanmış makaleler ve ampirik vaka analizleri esas alınmış; bu kaynaklar içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Sistematik tarama protokollerine (örneğin PRISMA) başvurulmamış olmakla birlikte, temsil niteliği taşıyan farklı yöntemsel yaklaşımlara sahip çalışmalar bir araya getirilmiştir. Bu yönüyle çalışma, sistematik değil; temsili nitel bir literatür derlemesi özelliği taşımaktadır.

## 2. LİTERATÜR TARAMASI

İlk olarak, yapay zekâ teknolojilerinin çeşitli alanlardaki (askeri, sağlık, enerji, eğitim vb.) uygulamalarını, etkilerini ve stratejik boyutlarını ele alan literatür incelenmiştir. Buradaki amaç, yapay zekânın çok boyutlu doğasını ortaya koyarak, özellikle uluslararası rekabet, yönetim ve etik tartışmaları bağlamında nasıl konumlandığını gösteren bazı araştırmalara referans vermektir.

Özdemir'in (2019) çalışması, yapay zekânın askeri alandaki rolünü inceleyen bir çalışmadır ve yapay zekânın ne olduğunu, tarihsel gelişimini ve savaşın doğasını nasıl değiştirdiğini tartışır. Yazar, 4. Sanayi Devrimi'nin bir parçası olarak yapay zekânın önemini vurgular ve dünya liderlerinin bu alandaki stratejik açıklamalarına yer verir. Örneğin, Putin'in "Yapay zekâda kim lider olursa, o yönetecektir" şeklindeki ifadeleri, yapay zekâ teknolojisinin küresel hegemonya üzerindeki potansiyel etkisini açıkça göstermektedir. Bu çalışma, realist kuramsal perspektiften hareketle, ABD ve Çin'in yapay zekâyâ yaptığı yatırımları ve bu yatırımların askeri alanla nasıl ilişkilendirildiğini inceleyerek, her iki ülkenin stratejik hedeflerini karşılaştırır. Özdemir, her iki ülkenin yapay zekâ teknolojilerini orduya entegre etme şekillerini detaylandırırken, bu stratejilerin farklılıklarına da dikkat çeker. Ayrıca, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin yapay zekâ alanında neler yapması gerektiğine dair önerilerde bulunur.

Askeri alanda yapılan bir diğer araştırma da Malmio'nun (2023), Project Maven vakasını ele alarak, askeri alandaki yapay zekâ uygulamalarının etik boyutlarını tartıştığı çalışmadır. Yazar, Project Maven'in sivil-asker iş birliği çerçevesinde yapay zekâ teknolojilerinin gelişimine nasıl etki ettiğini ve bu tür teknolojilerin etik sorunları nasıl çözebileceğini incelemektedir. Etik analiz ve casusluk incelemeleri üzerine odaklanan bu çalışma, askeri alandaki yapay zekânın etik sorunlarını araştırmaktadır.

Bu askeri ve stratejik perspektifin yanında, teknolojinin kendine özgü evrimine odaklanan çalışmalar da literatürde yer almaktadır. Filippova vd. (2019), blockchain teknolojisinin evrimini ve bunun genel amaçlı teknolojiler (GPT) içindeki yerini inceler. Çalışma, blockchain'in gelecekteki gelişim potansiyelini tartışırken, GPT'nin iyileştirme kapasitesinin blockchain teknolojisi üzerinden nasıl şekillendiğine dair niceliksel bir analiz sunar. Bu çalışma, blockchain'in yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda askeri ve devletler arası ilişkilerdeki etkisini de gözler önüne serer. Filippova, blockchain'in gelecekteki makroekonomik dinamiklerdeki yerini belirleyerek, diğer GPT'lerle birlikte önemli bir yer tutacağını öngörmektedir.

Roberts vd. (2020), Çin'in yapay zekâyâ yönelik politikalarını ve bu politikaların etik ve düzenleyici yönlerini inceler. Çalışma, Çin'in yapay zekâ kullanma niyetlerini ve bu alandaki stratejik yönetim yapılarını ele alır. Çin'in yapay zekâ konusunda dünya lideri olma hedefinin, küresel güvenlik ve ekonomi üzerinde önemli sonuçlar doğurabileceğini vurgular. Yazarlar, ayrıca yapay zekâ uygulamalarının etik sorunlarını ve bu sorunların çözülmesi için erken müdahale gerekliliğini tartışır. Çin'in bu alandaki politikalarının diğer ülkelerle olan rekabetini artıracığına dikkat çeker. Bu çalışma, liberal teori çerçevesinde yapay zekânın etik ve toplumsal boyutlarını ele almakta ve çözüm önerileri geliştirmektedir.

Benzer şekilde, yapay zekânın tarihsel konumlandırmasını ele alan araştırmalar da bu literatürün önemli bir parçasıdır. Crafts (2021), yapay zekâ teknolojisini genel amaçlı bir teknoloji (GPT) olarak inceleyen tarihsel bir perspektif sunar. Yazar, GPT'lerin üretkenlik üzerindeki uzun vadeli etkilerini tartışırken, bu tür teknolojilerin gelişim sürecinde karşılaşılan engellerin önemini vurgular. Yapay zekâ, geçmişte buhar, elektrik ve bilgi teknolojileri gibi büyük devrimci teknolojilerle benzer bir gelişim süreci izlemektedir. Bu nedenle, yapay zekâ teknolojisinin de üretkenlik ve inovasyon üzerinde önemli bir etkisi olacağı öngörülmektedir. Çalışma, tarihsel bir analiz yöntemine dayanmaktadır.

Bununla birlikte, yapay zekânın özellikle sağlık gibi uygulamalı alanlardaki kullanımını inceleyen çalışmalar da dikkat çekmektedir. Zhu vd. (2021), COVID-19 hastalığının tanı ve tedavisinde yapay zekâ algoritmalarının kullanımını inceleyen bir çalışma yapmıştır. Bu çalışma, yapay zekâ ve derin öğrenme yöntemlerinin, COVID-19'un pulmoner oskültasyon analizindeki doğruluğunu artırma potansiyelini araştırır. Yazarlar, akciğer seslerinin analizini kullanarak COVID-19'un şiddet seviyelerini sınıflandıran bir model geliştirmiştir. Bu çalışmanın bulguları, yapay zekânın sağlık alanındaki önemini ve bu teknolojilerin pandemiler gibi küresel krizlerde ne kadar etkili olabileceğini gözler önüne serer. Sağlık alanındaki bu yaklaşım, enerji sektörü gibi diğer uygulama alanlarındaki çalışmalara da paralellik göstermektedir.

Al-Fattah & Aramco (2021), Suudi Arabistan ve Çin'in ham petrol talebini tahmin etmek için GANNATS (Yapay Sinir Ağları) modelini kullanarak tahmin modelleri geliştirmiştir. Bu çalışmada, yapay zekâ teknolojilerinin enerji sektörü gibi farklı alanlardaki uygulamaları üzerine yapılan bir inceleme sunulmaktadır. Yazarlar, Suudi Arabistan ve Çin'in enerji taleplerine dair tahminlerde bulunarak, yapay zekâ teknolojilerinin endüstriyel dinamiklere nasıl yön verebileceğini tartışır. Bu çalışma, niceliksel modelleme tekniklerini içermektedir. Yapay zekânın farklı sektörlerdeki bu çeşitlenmiş kullanımları, Çin'in liderlik hedefini yansıtan çeşitli çalışmalarda daha ayrıntılı ele alınmaktadır.

Li vd. (2021), Çin'in dermatoloji alanındaki yapay zekâ uygulamalarını inceleyen bir çalışma yapmıştır. Çalışma, Çin cilt görüntüsü veri tabanını (CSID) kullanarak, yapay zekânın dermatolojik hastalıkların tanısındaki doğruluğunu test eder. Sonuçlar, yapay zekâ sistemlerinin dermatologlarla kıyaslanabilir bir doğrulukla cilt tümörlerini sınıflandırabildiğini göstermektedir.

Roberts vd. (2022), Çin ve Avrupa Birliği'nin yapay zekâ stratejilerini karşılaştırarak, her iki bölgedeki yönetim politikalarının benzerliklerini ve farklılıklarını ele alır. Bu çalışmada, yapay zekâ alanında kamu ve özel sektörün nasıl yönlendirileceği tartışılmakta ve her iki bölgedeki etik kaygılar ve halkın katılımı gibi önemli konular ele alınmaktadır. Yazarlar, Çin ve AB'nin yapay zekâ politikalarında karşılaştıkları zorlukları ve potansiyel gelişim alanlarını da incelemektedir. Bu çalışma, karşılaştırmalı analiz yöntemini kullanmaktadır.

Eslami vd. (2022), ABD'nin küresel hegemonyasına karşı Çin ve İran arasındaki yapay zekâ iş birliğini incelemektedir. Çin'in İran ile olan stratejik ortaklığı, bölgesel güç dengesinde ABD'ye karşı bir karşıtlık oluşturmayı hedeflemektedir. Yazarlar, bu iş birliğinin Çin'in yapay zekâ alanındaki liderliğini pekiştirdiğini ve İran'ın askeri teknolojilerindeki gelişmelerin Çin'in desteğiyle ilerlediğini savunmaktadır. Çalışma, uluslararası ilişkiler teorisi çerçevesinde, güç dengesi ve iş birliği ilişkilerini tartışmaktadır.

Eğitim sektörü de yapay zekâ uygulamalarının etkilerinin araştırıldığı önemli alanlardan biridir. Bhutoria (2022), ABD, Çin ve Hindistan'da kişiselleştirilmiş eğitimde yapay zekâ uygulamalarına dair yapılan araştırmaları sistematik bir şekilde incelemektedir. Yazar, eğitim teknolojilerinin gelişiminde yapay zekânın oynadığı rolü ve bu teknolojilerin eğitimdeki eşitsizlikleri nasıl daha iyi çözebileceğini tartışır. Ancak, bu teknolojilerin dijital kaynaklar ve veri gizliliği gibi pratik engellerle karşılaştığını da vurgular.

Çin'in yapay zekâ alanındaki inovasyon kapasitesi ise patent ve veri analizleriyle ölçülmeye çalışılmıştır. Hu (2022), Çin'in yapay zekâ teknolojisi alanındaki patent başvuruları üzerine ampirik bir çalışma yapmıştır. Yazar, patent başvurularının hızla arttığını ve Çin'in bu alandaki inovasyon kapasitesinin büyük bir potansiyel taşıdığını belirtir. Bu çalışma, ampirik araştırma ve veri analizi tekniklerine dayanarak, Çin'in yapay zekâ alanındaki gelişmelerini, küresel rekabetteki yerini vurgulamaktadır.

Chen vd. (2022), Çin tıbbında kardiyovasküler hastalıkların tanı ve tedavisinde yapay zekâ uygulamalarını araştırmaktadır. Çalışma, Xinmailong ve Shenmai enjeksiyonlarıyla yapılan tedavilerin yapay zekâ destekli sistemlerle nasıl daha etkili hale getirilebileceğini tartışır. Bu çalışma, yapay zekânın sağlık alanındaki olası yararlarını göstermektedir. Nitel araştırma yöntemlerine dayalı olarak, sağlık sektöründeki potansiyel uygulamalar üzerinde durulmaktadır.

Zhang vd. (2023), geleneksel Çin tıbbı tanısında yapay zekâ kullanımına dair gelişmeleri incelemektedir. Zhang, yapay zekâ uygulamalarının TCM'de (Traditional Chinese Medicine) çoklu teşhis yöntemlerini nasıl entegre ettiğini ve bu teknolojilerin geleneksel tedavi yöntemleriyle nasıl birleştiğini araştırır. Bu çalışma, ampirik araştırma ve karşılaştırmalı analiz kullanarak geleneksel tıp ile yapay zekâ arasındaki entegrasyonu tartışmaktadır.

### 3. YAPAY ZEKÂNIN KÜRESEL GÜÇ DENGELERİNE ETKİSİ: ÇİN VE REKABET

Çin'in yapay zekâ stratejileri, güç geçiş teorisi bağlamında değerlendirildiğinde, ABD'nin hegemonya pozisyonuna karşı bir sistemik meydan okuma anlamına gelmektedir. Organski'nin (1958) güç geçiş teorisine göre, yükselen güçler mevcut düzeni tehdit ettiğinde, sistemde dengesizlik ortaya çıkar. Çin'in yapay zekâ yatırımları, bu sürecin teknolojik altyapısını oluşturarak, uluslararası sistemde güç kaymalarına neden olmakta ve jeopolitik rekabeti teknoloji odaklı bir düzleme taşımaktadır.

Yapay zekâ, geleneksel güç dengelerini altüst edebilecek bir teknoloji olarak öne çıkmaktadır. Çin'in bu alandaki hızlı ilerlemesi, ABD'nin uzun süredir hâkim olduğu uluslararası sahnedeki pozisyonunu zorlamaktadır. Bu gelişmeler, küresel güç dinamiklerini yeniden şekillendirirken, yapay zekânın ekonomi, askeri strateji ve teknolojik üstünlük gibi alanlarda nasıl bir etki yaratacağı, uluslararası ilişkilerdeki yeni yönelimleri belirleyecektir.

Yapay zekâ, yalnızca bir teknoloji olmanın ötesine geçerek, devletler arası güç mücadelesinde merkezi bir unsura dönüşmektedir. Özellikle Çin, bu teknolojiyi yalnızca iç kalkınma hedefleri doğrultusunda değil, aynı zamanda küresel güç mücadelesinde stratejik bir araç olarak kullanmaktadır. Bu bağlamda, Sino-İran iş birliği, yapay zekâ etrafında şekillenen bir strateji olarak, ABD hegemonyasına karşı potansiyel bir dengeleme aracı işlevi görmektedir. Çin'in küresel yapay zekâ sahnesindeki yükselişi, diğer ülkelerle olan stratejik iş birlikleri aracılığıyla uluslararası güç dengelerinde önemli değişiklikler yaratmaktadır (Eslami vd., 2022). Çin'in bu alandaki yatırımları, gelecekteki küresel güç dinamiklerini belirleyen kritik faktörlerden biri olacaktır.

Yapay zekânın gelişimi, ülkelerin askeri stratejilerini, ekonomik kalkınma planlarını, diplomatik ilişkilerini ve küresel liderlik pozisyonlarını dönüştürme potansiyeline sahiptir. Bu süreç, uluslararası

güç dengesinde yeni jeopolitik dinamiklere yol açacaktır. Özellikle askeri alanda etik, yapay zekâ geliştirilmesinde hem sınırlayıcı hem de kolaylaştırıcı bir rol oynamaktadır. Örneğin, Project Maven vakası, teknolojik gelişmelerin etikle nasıl şekillendiğini ve uluslararası rekabet bağlamında etik kaygıların stratejik bir unsur haline geldiğini incelemektedir (Malmio, 2023). Bu etik sorunlar, yapay zekâ teknolojisinin küresel stratejilerdeki rolünü karmaşıktırarak, devletler arası ilişkileri yeniden şekillendirecektir.

Yapay zekâ, sadece bir teknoloji olmanın ötesine geçerek, küresel liderlik için belirleyici bir faktör haline gelmektedir. Bu süreçte, Çin'in stratejik yatırımları ve uluslararası iş birlikleri, gelecekteki ekonomik, askeri ve diplomatik ilişkilerde merkezi bir rol oynayacaktır. Çin, Belt and Road Initiative (BRI) projesi çerçevesinde yapay zekâ teknolojilerini ve küresel dijital altyapıyı etkin bir şekilde kullanmaktadır. Bu strateji, Çin'in geliştirmekte olan ülkelerde dijital altyapıyı kontrol etmeyi hedeflediğini ve bunun küresel güç dengelerini değiştirebilecek bir etki yarattığını göstermektedir.

### 3.1. Yapay Zekâda Ekonomik, Askeri ve Stratejik Rekabetin Yeni Boyutları

Yapay zekâ, büyük veri, makine öğrenimi, derin öğrenme ve otonom sistemler gibi bileşenlerden oluşan bir yapıdır. Bu teknolojiler, askeri ve ekonomik güç üzerinde büyük etkiler yaratmakta ve stratejik rekabetin merkezinde yer almaktadır. Özellikle iş gücü verimliliğini artıran ve otomasyonu sağlayan yapay zekâ, ülkelerin ekonomik büyüme hızını önemli ölçüde etkilemektedir. Dijital ekonomilerin gelişimi, üretim süreçlerinin daha verimli hale gelmesi ve yenilikçi iş modellerinin ortaya çıkması, yapay zekâyı ekonomik güç elde etmenin ve sürdürmenin temel bir aracı yapmaktadır. Crafts (2021), yapay zekânın, tıpkı buhar gücü ve elektrik gibi, genel amaçlı bir teknoloji olarak ekonomik ve stratejik güç dengelerini değiştirme potansiyeline sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu tür teknolojilerin uluslararası sistemde ciddi dönüşümlere yol açtığını belirten yazar, yapay zekânın da benzer bir etkiye sahip olacağını öngörmektedir.

Askeri alanda, yapay zekâ stratejik bir dönüşüm yaratmaktadır. Otonom silah sistemleri, insansız hava araçları (İHA'lar) ve siber güvenlik gibi uygulamalar, askeri stratejileri dönüştürmektedir. Yapay zekâ, savaş alanındaki karar alma süreçlerini hızlandırmakta ve etkinliğini artırmaktadır. Örneğin, insansız hava araçları ile yapılan otonom saldırılar, hedeflere daha hızlı ve hassas bir şekilde ulaşılmasını mümkün kılmaktadır. Ayrıca, siber güvenlik alanındaki yenilikler, ülkelerin dijital altyapılarının korunmasına olanak tanımaktadır. Bu gelişmeler, yapay zekânın askeri stratejilerdeki etkisini pekiştirirken, Çin'deki yapay zekâ teknolojisi patentlerinin nicel analizi, bu alandaki hızlı büyümeyi ve küresel liderlik hedeflerini gözler önüne sermektedir (Hu, 2022). Bu durum, yapay zekânın ekonomik ve stratejik bir rekabet unsuru olarak yükselişini desteklemektedir.

Yapay zekâ, diplomatik ilişkilerde de etkili bir araç haline gelebilir. Teknolojik liderlik, bir ülkenin küresel etki gücünü artırırken, stratejik avantaj sağlamasına yardımcı olacaktır. Bu gelişmeler, uluslararası ilişkilerdeki güç dengelerini yeniden şekillendirecektir. Sonuç olarak, yapay zekâ teknolojilerinin etkin kullanımı, sadece ekonomik ve askeri alanda değil, aynı zamanda küresel güç dengesinde de belirleyici bir faktör olmuştur. Bu teknolojilerin stratejik kullanımı, ülkelerin küresel konumlarını güçlendirmeleri için kritik bir unsur olacaktır.

Çin'in politikaları, bu bağlamda neomerkantilist bir çerçevede değerlendirilebilir. Devletin aktif biçimde ekonomik sürece müdahale etmesi, stratejik sektörleri desteklemesi ve teknolojiye dayalı

dışa bağımlılığı azaltma çabası, klasik neomerkantilist hedeflerle örtüşmektedir. Helleiner'e (2023) göre neomerkantilist devletler, teknolojik üstünlük ve ekonomik egemenlik elde etmek amacıyla devlet kaynaklarını stratejik sektörler'e yönlendirir. Çin'in yapay zekâ yatırımları, bu eğilimin günümüzdeki bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

### 3.2. Yapay Zekâda Küresel Liderlik Mücadelesi: Çin, ABD ve Diğer Aktörler

Yapay zekâ alanındaki hızlı gelişmeler, uluslararası güç dinamiklerini değiştiren en önemli faktörlerden biri haline gelmiştir. Bu alanda öne çıkan ülkeler, yalnızca ekonomik büyüme stratejileriyle değil, aynı zamanda küresel etki alanlarını genişleterek büyük avantaj elde etmektedir. Çin ve ABD, yapay zekâ alanında küresel liderlik mücadelesi verirken, her iki ülkenin stratejileri de rekabeti hızlandırmaktadır. Çin'in yapay zekây'a yönelik politika ve yatırım hamleleri, bu alanda güçlü bir rekabet unsuru yaratırken, ABD'nin teknolojik yenilik kapasitesi ise küresel üstünlüğünü sürdürmesine olanak tanımaktadır (Roberts vd., 2022).

Sino-İran iş birliği de bu mücadeleyi derinleştirerek, ABD'nin yapay zekâ liderliği üzerindeki baskıyı artırmış ve küresel güç dengesinde önemli değişimlere yol açmıştır. Bu stratejik iş birlikleri, sadece teknolojik gelişimi etkilememekte, aynı zamanda uluslararası ilişkilerdeki güç dinamiklerini de dönüştürmektedir.

**Tablo 1: Yapay Zekâ Stratejileri ve Ülkelerin Yaklaşımları**

| Kriterler                     | Çin                                                              | ABD                                                             | Avrupa Birliği                                                 | Rusya                                                   |
|-------------------------------|------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------|
| <b>Stratejik Hedefler</b>     | 2030 yılına kadar küresel lider olma hedefi.                     | Teknolojik üstünlüğü koruma ve yenilikçiliği teşvik etme.       | Etik ve güvenlik odaklı yapay zekâ geliştirme.                 | Askeri alanda yapay zekâ kullanımını artırma.           |
| <b>Yatırımlar ve Bütçeler</b> | Devlet destekli büyük yatırımlar ve Ar-Ge teşvikleri.            | Özel sektör liderliğinde yüksek Ar-Ge yatırımları.              | Sınırlı bütçeler ile etik odaklı projeler.                     | Sınırlı yatırımlar, özellikle askeri alanda yoğunlaşma. |
| <b>Askeri Uygulamalar</b>     | Otonom silah sistemleri, insansız hava araçları, siber güvenlik. | Otonom silahlar, siber güvenlik, insansız hava araçları.        | Askeri uygulamalarda sınırlı odak, daha çok sivil kullanım.    | Siber güvenlik ve otonom silah sistemlerine odaklanma.  |
| <b>Ekonomik Entegrasyon</b>   | Yapay zekâyı sanayi ve hizmet sektörlerine entegre etme.         | Yapay zekâyı dijital ekonomi ve ticarete kullanma.              | Yapay zekâyı sağlık, çevre ve otomotiv sektörlerinde kullanma. | Yapay zekâyı enerji ve savunma sanayisine entegre etme. |
| <b>Küresel Etkiler</b>        | BRI ile dijital altyapıyı şekillendirme.                         | Teknoloji transferi ve küresel standartları belirleme çabaları. | Etik yapay zekâ normlarını küresel düzeyde yaygınlaştırma.     | Bölgesel güç dengelerini yapay zekâ ile destekleme.     |
| <b>Zorluklar</b>              | Teknolojik bağımsızlık, etik sorunlar, uluslararası rekabet.     | Çin ile rekabet, etik ve güvenlik kaygıları.                    | Bürokratik engeller, sınırlı Ar-Ge kaynakları.                 | Sınırlı yatırımlar, teknolojik bağımlılık.              |

Kaynak: Özdemir (2019), Roberts vd. (2022)

Yapay zekâ, 21. yüzyılın en dönüştürücü teknolojisi olarak küresel güç dengelerini yeniden şekillendirmektedir. Çin, ABD, Avrupa Birliği ve Rusya gibi ülkeler, bu alanda liderlik mücadelesi verirken, yapay zekâyı ekonomik, askeri ve diplomatik alanlarda stratejik bir araç olarak kullanmaktadır. Çin, 2030 yılına kadar yapay zekâda küresel lider olma hedefiyle devlet destekli büyük yatırımlar yapmayı sürdürürken, ABD, teknolojik üstünlüğünü korumak için özel sektör

liderliğindeki yenilikçi projelere odaklanmaktadır. Avrupa Birliği, yapay zekânın etik ve güvenlik boyutlarına vurgu yaparken, Rusya ise askeri uygulamalara ağırlık vermektedir. Tablo 1, bu ülkelerin yapay zekâ stratejilerini; stratejik hedefler, yatırımlar, askeri uygulamalar, ekonomik entegrasyon, küresel etkiler ve karşılaşılan zorluklar açısından karşılaştırmalı olarak sunmaktadır.

Tablo 1, Çin, ABD, Avrupa Birliği ve Rusya'nın yapay zekâ stratejilerini karşılaştırarak, bu ülkelerin stratejik hedeflerini, yatırımlarını, askeri uygulamalarını, ekonomik entegrasyonlarını, küresel etkilerini ve karşılaştıkları zorlukları özetlemektedir. Bu karşılaştırma, her bir ülkenin yapay zekâ alanındaki politikasını ve bu politikaların uluslararası ilişkilerdeki potansiyel etkilerini anlamamıza olanak tanımaktadır. Çin, devlet destekli büyük yatırımlar ve Ar-Ge teşvikleri ile dikkat çekerken, 2030 yılına kadar küresel lider olma hedefini belirlemiştir. Bu strateji, Çin'in teknolojik bağımsızlık ve küresel dijital altyapı üzerindeki etkisini artırmayı amaçlamaktadır. BRI gibi projeler aracılığıyla dijital altyapıyı şekillendirerek küresel teknoloji düzeyinde güçlü bir etki alanı yaratmayı hedeflemektedir. Ancak, bu hızlı ilerleme, aynı zamanda etik ve veri mahremiyeti sorunlarıyla birlikte gelir ve uluslararası düzeyde rekabeti tetiklemektedir.

ABD'nin yapay zekâ stratejisi ise teknolojik üstünlüğünü koruma ve yenilikçiliği teşvik etme amacına dayanmaktadır. Özel sektör öncülüğünde gerçekleştirilen büyük yatırımlar, ABD'nin küresel teknoloji transferi ve standardizasyonu konusundaki liderliğini sürdürmesini sağlamaktadır. Bununla birlikte, Çin ile olan rekabet, ABD'nin etik ve güvenlik kaygılarını daha fazla ön plana çıkarmasına yol açmaktadır. ABD'nin bu stratejisi, aynı zamanda yapay zekâ normlarının küresel düzeyde nasıl şekillendiği konusunda belirleyici bir rol oynamaktadır.

Avrupa Birliği, yapay zekâyı etik ve güvenlik odaklı bir yaklaşımla geliştirmeye yönelmiştir. Bu yaklaşım, dijital toplumun hem fırsatlarını hem de risklerini göz önünde bulunduran bir denetim mekanizması oluşturmayı amaçlamaktadır. Avrupa Birliği'nin sınırlı bütçelerle gerçekleştirdiği yatırımlar, etik yapay zekâ projeleri üzerine yoğunlaşırken, bu strateji de küresel ölçekte etik normların yaygınlaştırılması için bir model sunmaktadır. Ancak, bürokratik engeller ve sınırlı kaynaklar bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde önemli zorluklar yaratmaktadır. Rusya, yapay zekâyı özellikle askeri alanda kullanma stratejisi izlemektedir. Otonom silah sistemleri ve siber güvenlik gibi alanlarda gelişim sağlamak, Rusya'nın küresel güç dengelerindeki etkisini artırma amacını taşır. Bununla birlikte, Rusya'nın sınırlı yatırımları ve teknolojik bağımlılığı, bu stratejilerin etkinliğini sınırlamaktadır.

Çin, ABD, Avrupa Birliği ve Rusya'nın yapay zekâ stratejileri, sadece ulusal düzeydeki hedefleri değil, aynı zamanda küresel ilişkilerdeki güç dinamiklerini şekillendiren önemli araçlardır. Çin'in küresel altyapı üzerindeki etkisini artırmaya yönelik stratejileri ile ABD'nin küresel standartları belirleme çabaları arasındaki rekabet, küresel yapay zekâ normlarının evrimini şekillendirmektedir. Avrupa Birliği'nin etik odaklı yaklaşımı, küresel düzeyde daha sorumlu bir yapay zekâ gelişimi için önemli bir referans noktası oluştururken, Rusya'nın askeri odaklı stratejisi, yapay zekâ ve güvenlik arasındaki ilişkiyi yeniden tanımlamaktadır.

Sonuç olarak, bu karşılaştırma, sadece her ülkenin iç politikasına dair değil, aynı zamanda küresel yapay zekâ stratejilerinin birbirini nasıl etkilediğine dair daha geniş bir analiz yapmamıza olanak tanımaktadır. Tablo, bu ülkelerin stratejik hedeflerinin ve karşılaştıkları zorlukların küresel teknoloji yarışında nasıl farklılaşabileceğini ve hangi alanlarda ortaklık ya da rekabet yaratabileceğini açıkça

gözler önüne sermektedir. Bu aşamada, söz konusu ülkelerin stratejileri daha detaylı bir şekilde incelenerek, yapay zekânın uluslararası ilişkilerdeki rolü derinlemesine analiz edilecektir.

### 3.2.1. Çin

Çin, yapay zekâ alanında küresel liderlik hedefine ulaşmak için kapsamlı stratejiler geliştirmekte ve bu teknolojiyi ekonomik kalkınma, ulusal güvenlik ve sosyal refah gibi alanlarda stratejik bir araç olarak kullanmaktadır. 2017 yılında yayımlanan "Yeni Nesil Yapay Zekâ Gelişimi için Strateji Belgesi" (State Council of the People's Republic of China, 2017), Çin'in 2030 yılına kadar yapay zekâda dünya lideri olma hedefini açıkça ortaya koymaktadır. Bu belgeye göre, Çin üç aşamalı bir plan benimsemiştir: 2020 yılına kadar yapay zekâ sektörünün altyapısının oluşturulması, 2025 yılına kadar ekonomik ve sosyal alanlarda entegrasyon sağlanması ve 2030 yılı itibarıyla küresel liderliğin elde edilmesi hedeflenmektedir. Bu doğrultuda, Çin devlet destekli büyük yatırımlar yaparak, üniversitelerde araştırma laboratuvarları kurmakta ve özel sektörün yapay zekâ teknolojilerine yönelmesini teşvik etmektedir. Özellikle büyük veri altyapısının oluşturulması ve yapay zekâ uygulamalarının tüm ekonomik sektörlere yayılması, Çin'in ekonomik ve teknolojik dönüşümünü hızlandırmaktadır.

Çin'in yapay zekâ stratejileri, yalnızca ekonomik büyümeyi değil, aynı zamanda ulusal güvenliği güçlendirmeyi de amaçlamaktadır. Strateji Belgesi'nde, yapay zekâ teknolojilerinin kamu güvenliği, askeri modernizasyon, siber savunma ve toplumsal yönetim gibi alanlarda da etkin bir şekilde kullanılacağı belirtilmiştir. Bu kapsamda, otonom silah sistemleri, insansız hava araçları ve ileri düzey izleme teknolojileri gibi uygulamalar, Çin'in savunma kapasitesini artırmaktadır. Özellikle yüz tanıma, davranış analizi ve gerçek zamanlı gözetim sistemleri gibi araçlar, iç güvenlik ve toplumsal kontrol mekanizmalarında yaygın olarak kullanılmaktadır. Ancak, bu teknolojilerin bireysel özgürlükler ve mahremiyet üzerindeki potansiyel etkileri, uluslararası kamuoyunda etik tartışmalara yol açmaktadır.

Çin'in küresel etkisi, BRI gibi projelerle de artmaktadır. Bu proje kapsamında, yapay zekâ teknolojileri kullanarak gelişmekte olan ülkelerdeki dijital altyapılar şekillendirilmekte ve Çin'in teknolojik nüfuzu genişletilmektedir. Strateji Belgesi, Çin'in yapay zekâ alanındaki küresel iş birliklerini artırmasını, uluslararası standartların belirlenmesinde öncülük etmesini ve bu sayede küresel yapay zekâ yönetiminde söz sahibi olmasını hedeflemektedir. Böylece Çin, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda jeopolitik bir güç olarak da küresel sahnede konumunu güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

### 3.2.2. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

ABD, yapay zekâ alanında uzun yıllardır teknolojik üstünlüğünü sürdürmekte ve bu alanda öncü bir rol oynamaktadır. Silikon Vadisi gibi inovasyon merkezleri, Google, Microsoft, IBM ve Amazon gibi teknoloji devleri, ABD'nin yapay zekâ araştırmalarındaki liderliğini pekiştirmektedir. ABD hükümeti, yapay zekâ teknolojilerinin geliştirilmesi ve uygulanması için özel sektörle iş birliği yaparak büyük yatırımlar gerçekleştirmektedir. Askeri alanda, ABD yapay zekâ teknolojilerini otonom silah sistemleri, insansız hava araçları ve siber güvenlik gibi alanlarda kullanmaktadır. Bu teknolojiler, ABD ordusunun modernizasyonunda kritik bir rol oynamakta ve savaş alanındaki karar alma süreçlerini hızlandırmaktadır. Ancak, Çin'in bu alandaki hızlı ilerleyişi, ABD'nin

teknolojik üstünlüğünü tehdit etmekte ve iki ülke arasında yoğun bir rekabete yol açmaktadır (Brady, 2018).

ABD, yapay zekâ teknolojilerinin etik ve güvenlik boyutlarına da büyük önem vermektedir. Özellikle veri gizliliği, algoritmik önyargılar ve otonom silahların kullanımı gibi meseleler, ABD'nin yapay zekâ politikalarının öncelikli alanları arasında yer almaktadır. Bu çerçevede, ABD hem ulusal hem de uluslararası düzeyde yapay zekâ düzenlemeleri geliştirmekte ve teknolojilerin sorumlu bir şekilde kullanılmasını teşvik etmektedir.

### **3.2.3. Avrupa Birliği**

Avrupa Birliği (AB), yapay zekâ alanında etik ve güvenlik odaklı bir yaklaşım benimsemekte ve bu teknolojinin insan haklarına saygılı bir şekilde geliştirilmesini hedeflemektedir. AB'nin yapay zekâ stratejileri, özellikle veri koruma, algoritmik şeffaflık ve sosyal adalet gibi konulara yoğunlaşmaktadır. Bu yaklaşım, AB'yi yapay zekâ alanında diğer ülkelerden ayıran belirgin bir özelliktir.

AB, yapay zekâ teknolojilerini sağlık, çevre ve otomotiv gibi alanlarda kullanarak ekonomik ve sosyal dönüşümü hızlandırmayı amaçlamaktadır. Özellikle akıllı şehirler, yeşil enerji ve dijital sağlık hizmetleri AB'nin öncelikli strateji alanları arasında yer almaktadır. Ancak, AB'nin bürokratik yapısı ve sınırlı Ar-Ge kaynakları, onu yapay zekâ alanında Çin ve ABD'nin gerisinde bırakmaktadır. AB, aynı zamanda yapay zekâ teknolojilerinin küresel düzeyde düzenlenmesinde de etkin bir rol oynamaktadır. Etik yapay zekâ normlarının oluşturulması ve bu normların uluslararası düzeyde yaygınlaştırılması, AB'nin küresel yapay zekâ stratejisinin önemli bir bileşenidir (Zeng, 2019).

### **3.2.4. Rusya**

Rusya, yapay zekâ teknolojilerini özellikle askeri alanda kullanmayı hedeflemekte ve bu teknolojileri ulusal güvenliğini güçlendirmek için stratejik bir araç olarak görmektedir. Rusya'nın yapay zekâ stratejileri, otonom silah sistemleri, siber güvenlik ve istihbarat toplama gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır. Bu teknolojiler, Rusya'nın askeri yeteneklerini artırmakta ve uluslararası güvenlik dinamiklerini etkilemektedir.

Ancak, Rusya'nın yapay zekâ alanındaki yatırımları, Çin ve ABD'ye kıyasla daha sınırlıdır. Bu durum, Rusya'nın teknolojik bağımsızlık hedeflerine ulaşmasını zorlaştırmakta ve yüksek teknoloji ürünlerinde dışa bağımlılığını artırmaktadır. Rusya, bu zorlukları aşmak amacıyla özellikle askeri alanda stratejik iş birlikleri geliştirerek bu alandaki kapasitesini artırmayı amaçlamaktadır (Creemers, 2018).

Rusya'nın yapay zekâ stratejileri yalnızca ulusal güvenlikle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda enerji ve savunma sanayisi gibi alanlarda da kullanılmaktadır. Bu teknolojiler, Rusya'nın ekonomik ve askeri gücünü pekiştirerek, bölgesel güç dengelerini desteklemektedir.

## **3.3. Yapay Zekânın Jeopolitik Dinamiklere Etkisi**

Yapay zekâ, uluslararası ilişkilerde yeni jeopolitik dinamiklerin oluşmasına neden olan ve küresel güç dengelerini dönüştüren stratejik bir teknolojidir. Ekonomik ve askeri alanların ötesinde, diplomasi ve uluslararası normların şekillendirilmesinde de belirleyici rol üstlenmektedir. Çin, bu

alandaki liderlik hedefi doğrultusunda yapay zekâyı küresel güç mücadelesinde etkin bir araç olarak kullanmakta; diğer devletler ise gelişmelere uyum sağlamak amacıyla kendi stratejik yaklaşımlarını oluşturmaktadır.

Yapay zekânın jeopolitik etkileri özellikle dijital egemenlik, küresel ticaret, uluslararası normlar, askeri rekabet ve diplomasi gibi alanlarda yoğun şekilde hissedilmektedir. Enerji, sağlık ve savunma gibi sektörlerdeki uygulamaları, küresel güç dengelerinde kayda değer bir yeniden yapılanmayı tetiklemektedir. Örneğin, Project Maven gibi girişimler, yapay zekânın uluslararası askeri rekabete yeni boyutlar kazandırdığını ortaya koymaktadır (Malmio, 2023).

**Dijital Egemenlik:** Dijital egemenlik, devletlerin kendi verilerini koruma ve siber tehditlere karşı koyma kapasiteleriyle ilgilidir ve yapay zekâ bu bağlamda kritik bir rol oynamaktadır. Çin, Kuşak ve Yol Girişimi (BRI) çerçevesinde gelişmekte olan ülkelerde kurduğu yapay zekâ destekli dijital altyapılar aracılığıyla bu ülkelerin veri akışlarını kontrol altına almayı hedeflemektedir. Pakistan ve Afrika ülkelerindeki projeler, Çin'in bu stratejisini somutlaştırmakta ve Batı'nın bölgedeki etkisini zayıflatmaktadır. Bu durum, Çin'in küresel ölçekte dijital egemenlik kurma çabalarının önemli bir göstergesidir.

**Küresel Ticaret:** Yapay zekâ, tedarik zinciri yönetiminde verimliliği artırarak küresel ticareti dönüştürmektedir. Çin'in bu alandaki teknolojik atılımları, lojistik süreçlerdeki aksaklıkları en aza indirerek ticaretin hızını artırmaktadır. Ancak bu gelişmeler, ülkeler arasında teknolojik üstünlük mücadelesine yol açmakta; ABD ve Avrupa Birliği, Çin'in yükselişine karşı kendi stratejik planlarını devreye sokmaktadır. ABD'nin yapay zekâ temelli tedarik zinciri sistemleri bu rekabetin en somut örneklerinden biridir.

**Uluslararası Normlar ve Etik:** Yapay zekâ teknolojilerinin etik kullanımı uluslararası düzeyde önemli tartışmalara neden olmaktadır. Batılı ülkeler insan haklarına duyarlı bir yaklaşımı savunurken, Çin daha pragmatik ve devlet odaklı bir strateji benimsemektedir. Bu farklılıklar, Birleşmiş Milletler gibi platformlarda yapay zekâyı küresel normların belirlenmesini zorlaştırmakta ve uluslararası iş birliğini sekteye uğratmaktadır. Çin'in devlet kontrollü yaklaşımı ile Batı'nın özel sektör merkezli modeli arasındaki çatışma, teknolojinin küresel düzeyde düzenlenmesini güçleştirmektedir.

**Askerî Rekabet:** Askeri sahada yapay zekâ, otonom sistemler ve insansız hava araçları aracılığıyla savaş stratejilerini kökten değiştirmektedir. Çin'in geliştirdiği otonom denizaltılar ve ileri düzey İHA'lar, ABD'nin Pasifik'teki askeri üstünlüğünü tehdit ederken, siber savaş alanında yapay zekâ destekli saldırı ve savunma kapasitesi, dijital altyapı güvenliğini yeniden tanımlamaktadır. Çin'in bu alandaki yatırımları, ABD ile arasındaki stratejik gerilimi derinleştirmekte ve yeni bir silahlanma yarışını körüklemektedir (Kania, 2019).

**Diplomasi:** Diplomatik alanda yapay zekâ, ülkeler arası stratejik ortaklıkların şekillenmesinde etkili bir araç hâline gelmiştir. Çin, BRI kapsamında yapay zekâ odaklı sağlık ve eğitim projeleriyle Afrika gibi bölgelerde dijital bağımlılık ilişkileri kurarak Batı'nın etkisini azaltmaktadır. Bu projeler, teknolojinin yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda diplomatik bir güç enstrümanına dönüştüğünü göstermektedir (Eslami vd., 2022).

Sonuç olarak, yapay zekâ uluslararası ilişkilerde sadece teknik bir yenilik değil, aynı zamanda jeopolitik bir kırılma noktası olarak değerlendirilmektedir. Çin'in bu alandaki liderlik hedefleri, küresel ölçekte yeni stratejik hesaplaşmalara zemin hazırlarken, dijital egemenlikten ticarete, normatif çerçeveden askeri güç dengesine kadar birçok alanda etkisini göstermektedir. Bu süreçte uluslararası toplumun, yapay zekânın etik, hukuki ve güvenlik boyutlarını göz önünde bulunduran bütüncül stratejiler geliştirmesi gerekmektedir (Malmio, 2023).

#### 4. ÇİN'İN YAPAY ZEKÂ STRATEJİLERİ VE POLİTİKALARI

Çin, yapay zekâyı ekonomik kalkınma, sosyal refah, ulusal güvenlik ve askeri kapasite gibi kilit alanlarda stratejik bir unsur olarak konumlandırmakta ve bu doğrultuda kapsamlı ulusal stratejiler geliştirmektedir. 2030 yılına kadar yapay zekâ alanında küresel liderliği hedefleyen Çin, bu amaca ulaşmak için geniş kapsamlı politika çerçeveleri ve büyük ölçekli yatırımlarla süreci desteklemektedir (Hu, 2022). Bu stratejiler, yalnızca iç politikaların değil, aynı zamanda küresel düzeyde rekabetin yönünü de etkilemektedir.

Çin'in bu alandaki ilerleyişi, devlet destekli girişimler ve büyük veri kaynaklarına erişim gibi yapısal avantajlarla güç kazanmaktadır. Söz konusu politikalar, ülkenin hem iç pazarda hem de uluslararası teknoloji arenasında rekabet üstünlüğü elde etmesine olanak tanımaktadır (Roberts vd., 2022). Bu yaklaşım, Çin'in küresel teknolojik liderlik pozisyonunu pekiştirme çabasının önemli bir parçasıdır.

##### 4.1. Çin'in Yapay Zekâ Liderlik Hedefi: 2030 Planı

Çin, 2030 yılına kadar yapay zekâ alanında küresel lider olmayı hedefleyen kapsamlı bir strateji geliştirmiştir. Bu hedef, 2017 yılında yayımlanan “Yeni Nesil Yapay Zekâ Gelişimi için Strateji Belgesi” ile resmîyet kazanmıştır. Belgede, yapay zekânın sanayiye entegrasyonu ile ekonomik büyümenin desteklenmesi, sanayi inovasyonunun teşvik edilmesi, toplumsal sorunların çözülmesi ve kamu hizmetlerinin verimliliğinin artırılması gibi çok yönlü hedefler belirlenmiştir. Ayrıca, yapay zekânın ulusal güvenlik stratejileriyle entegrasyonu da öncelikli konular arasında yer almaktadır (State Council of the People's Republic of China, 2017).

Bu kapsamda Çin, üniversitelerde uzmanlaşmış programlar açmakta, araştırma merkezleri kurmakta ve özel sektöre yönelik çeşitli teşvikler sunmaktadır. Bu politikalar, ülkenin bilimsel ve teknolojik kapasitesini artırarak, stratejik bağımlılıkları azaltmayı ve küresel ölçekte yapay zekâ yönetiminde söz sahibi olmayı hedeflemektedir.

“Yapay Zekâ 2030 Planı” teknolojik bağımsızlık ve yenilik kapasitesini artırmaya yönelik detaylı bir yol haritası sunmakta olup, Çin'in küresel liderlik iddiasının temel dayanaklarından biridir (Roberts vd., 2022). Plan; ekonomik kalkınmanın yanında, ulusal güvenliği güçlendirmeyi ve uluslararası arenada stratejik üstünlük elde etmeyi de kapsamaktadır. Bu çerçevede devlet destekli projeler ve yoğun kaynak tahsisi, Çin'in yapay zekâ teknolojilerinde dünya liderliğine ulaşmasında temel araçlar olarak öne çıkmaktadır (Eslami vd., 2022).

##### 4.2. Ekonomik Dönüşüm ve Sanayide Yapay Zekâ Entegrasyonu

Çin'in yapay zekâ stratejileri, büyük ölçüde ekonomik büyümeyi hızlandırma ve endüstriyel dönüşümü gerçekleştirme amacına yöneliktir. Geleneksel üretim süreçlerinin dijitalleştirilmesi ve

yapay zekâ tabanlı sistemlerle desteklenmesi, üretkenliği artırmak adına öncelikli adımlar arasında yer almaktadır. Bu çerçevede, akıllı üretim, robotik teknolojiler ve otonom fabrikalar önemli birer araç olarak öne çıkmaktadır. Çin, bu dönüşümü “Made in China 2025” planı doğrultusunda, yüksek teknoloji ürünlerin üretiminde küresel ölçekte lider konuma gelmek için bir kaldıraç olarak kullanmaktadır.

Bir diğer stratejik unsur ise büyük veri altyapısının güçlendirilmesidir. Yapay zekâ, hem veri analizinde hem de sanayi süreçlerinin dijitalleştirilmesinde temel bir unsur olarak değerlendirilmektedir. Çin, dijital altyapısını geliştirerek, farklı sektörlerde yapay zekâ tabanlı çözümler üretmeyi ve bu sayede ekonomik faaliyetlerin verimliliğini artırmayı amaçlamaktadır.

Sağlık ve biyoteknoloji alanlarında da yapay zekâ odaklı yenilikçi uygulamalar geliştirilmektedir. Yapay zekâ destekli tanı ve tedavi sistemleri, akıllı sağlık cihazlarıyla kişisel sağlık takibi ve biyoteknolojik araştırmalara dayalı yeni stratejiler, Çin’in bu alandaki öncelikli girişimleri arasında yer almaktadır. Bu teknolojilerin üretim ve hizmet sektörlerine entegrasyonu, ülkenin sanayi kapasitesini güçlendirmekte ve ekonomik kalkınmasının sürdürülebilirliğini artırmaktadır (Hu, 2022). Ayrıca, yapay zekâ destekli sanayi projeleriyle Çin, dijital ekonomi alanında küresel rekabet gücünü artırmayı hedeflemektedir. Bu hedef, ülkenin dijital dönüşüm süreciyle doğrudan bağlantılı olup, uluslararası ticaretin geleceğinde stratejik bir rol oynamaktadır (Crafts, 2021).

#### 4.3. Yapay Zekâ ve Çin'in Ulusal Güvenlik Politikaları

Çin’in yapay zekâ politikaları, ekonomik ve teknolojik hedeflerin ötesine geçerek ulusal güvenliğin pekiştirilmesine yönelik stratejik bir boyut da içermektedir. Yapay zekâ, askeri modernizasyonun temel bileşenlerinden biri olarak değerlendirilmekte; bu çerçevede otonom silah sistemleri, siber güvenlik uygulamaları ve veri odaklı istihbarat çözümleri ön plana çıkmaktadır. Çin, gelecekteki muharebe senaryolarında yapay zekânın belirleyici olacağına inanmakta ve bu doğrultuda İHA’lar, robotik savaş sistemleri ve yapay zekâ destekli savunma altyapılarını stratejik bir üstünlük aracı olarak geliştirmektedir.

Siber güvenlik alanında da yapay zekâ, Çin’in dijital savunma kapasitesini artırmak üzere kullanılmaktadır. Tehdit algılama, saldırı tespiti ve veri güvenliğini sağlama gibi kritik işlevlerde bu teknolojilerden faydalanılmakta; böylece dijital altyapının bütünlüğü korunmaktadır. Ayrıca, yüz tanıma ve izleme sistemleri gibi uygulamalar, iç güvenliğin sürdürülmesi açısından da yoğun biçimde kullanılmaktadır. Ancak bu tür teknolojilerin mahremiyet, ifade özgürlüğü ve bireysel haklar üzerindeki etkileri, uluslararası kamuoyunda ciddi tartışmalara yol açmaktadır.

Yapay zekâ, Çin’in ulusal güvenlik stratejilerinde merkezî bir konuma sahiptir ve özellikle askeri kabiliyetlerin modernizasyonunda kritik rol oynamaktadır (Malmio, 2023). Bu teknolojilerin savaş ve güvenlik alanında yaygınlaştırılması, Çin’e sadece askeri kapasite kazandırmakla kalmamakta; aynı zamanda stratejik düzeydeki etkinliğini artırarak uluslararası güvenlik mimarisinde avantaj sağlamasına olanak tanımaktadır (Eslami vd., 2022). Bu yönüyle, yapay zekâ odaklı savunma yatırımları, Çin’in küresel güç dengelerinde daha etkili bir aktör olma hedefinin parçası olarak değerlendirilmektedir.

Uluslararası ilişkilerde hâkim olan realist teoriye göre, devletler anarşik sistemde güvenliklerini maksimize etmeye çalışır. Çin’in yapay zekâ tabanlı askeri yetenekler geliştirmesi, bu yaklaşımla

örtüşmektedir. Yapay zekâ destekli savunma sistemleri, caydırıcılığı artırmak ve stratejik belirsizlikleri yönetmek adına önemli bir araçtır (Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2005). Bu bağlamda Çin, güvenlik politikalarını teknolojik temellerle destekleyerek hem iç tehditleri kontrol altında tutmayı hem de uluslararası güç dengelerinde lehine bir konum inşa etmeyi hedeflemektedir.

#### 4.4. Yapay Zekâ ile Toplumsal Dönüşüm ve Kamu Hizmetleri

Çin'in yapay zekâ politikaları yalnızca ekonomik ve askerî hedeflerle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda toplumsal refahın artırılması ve kamu hizmetlerinin iyileştirilmesi gibi sosyal boyutları da kapsamaktadır. Bu çerçevede, eğitim alanındaki dijital dönüşüm öncelikli bir yer tutmaktadır. Yapay zekâ teknolojilerinin eğitim sistemine entegrasyonu sayesinde öğrencilere erken yaşta dijital yetkinlikler kazandırılması hedeflenmekte; aynı zamanda bu alanda uzman insan kaynağı yetiştirilmesi amacıyla ciddi yatırımlar gerçekleştirilmektedir (Bhutoria, 2022).

Toplumsal altyapının dönüşümünde ise “akıllı şehirler” vizyonu öne çıkmaktadır. Yapay zekâ destekli trafik yönetim sistemleri, şehir yaşamının verimliliğini artırmakta; otonom araç teknolojileri ile ulaşım altyapısında sürdürülebilirlik ve güvenlik hedeflenmektedir (Roberts vd., 2022). Sağlık sektöründe de benzer bir dönüşüm yaşanmakta; yapay zekâ destekli sağlık takip cihazları ve teşhis sistemleri ile özellikle kırsal bölgelerde hizmetlere erişim kolaylaştırılmaktadır.

Devlet, yapay zekâ alanında kapsamlı teşvik ve destek mekanizmaları geliştirmektedir. Vergi indirimleri, finansal sübvansiyonlar ve Ar-Ge fonlamaları gibi araçlarla, teknolojinin geliştirilmesi ve ticarileştirilmesi süreçleri hızlandırılmaktadır. Bu kamu destekli projeler, aynı zamanda yapay zekânın sosyal yönetim sistemlerinde kullanılması yoluyla hem vatandaşların günlük yaşamını kolaylaştırmakta hem de sosyal kontrol mekanizmalarının güçlendirilmesine hizmet etmektedir (Roberts vd., 2022).

Sonuç olarak, Çin'in yapay zekâ politikaları yalnızca ekonomik kalkınmayı değil, aynı zamanda toplumun dijital dönüşümünü ve kamusal düzenin teknolojik araçlarla yönetimini de hedeflemektedir. Bu çerçevede devlet destekli yapay zekâ girişimleri, Çin'in yenilik ekosisteminin temel yapı taşlarından biri olarak konumlanmakta ve ülkenin küresel bazda teknolojik rekabetçiliğini artırmaktadır (Hu, 2022).

#### 4.5. Yapay Zekâ Eğitimi ve İş Gücü Yetiştirme Stratejileri

Çin, yapay zekâ alanında yetkin bir iş gücü oluşturmak amacıyla eğitim stratejilerine büyük önem vermektedir. Ülke, üniversiteler ve araştırma kurumları aracılığıyla bu alanda uzmanlaşmış programlar sunmakta; özellikle yüksek lisans ve doktora seviyesinde eğitimler sağlamaktadır. Tsinghua ve Pekin Üniversitesi gibi önde gelen eğitim kurumları, yapay zekâ araştırma merkezleri kurarak nitelikli profesyoneller yetiştirmektedir. Bunun yanında, mesleki eğitim programlarıyla mevcut iş gücünün yapay zekâ becerilerinin artırılması için çeşitli girişimler başlatılmaktadır. Bu kapsamlı eğitim politikaları, Çin'in sürdürülebilir bir yapay zekâ liderliği sağlamasında kritik bir rol oynamaktadır (Bhutoria, 2022).

Çin hükümeti, özel sektör ve devlet iş birliğiyle iş gücü geliştirme süreçlerini hızlandırmayı hedeflemektedir. Bu sayede, yapay zekâ teknolojilerine hâkim profesyonellerin sayısı artırılmakta ve sadece bireysel becerilerin gelişimi değil, aynı zamanda ülkenin teknolojik büyümesinin temel taşları

oluşturulmaktadır. Çin'in bu çabaları, özellikle yüksek teknoloji sektörlerinde rekabet avantajı sağlamaya ve küresel liderlik hedeflerini desteklemeye yöneliktir. Yapay zekâ eğitimine yapılan yatırımlar, ülkenin uzun vadeli vizyonunun önemli bir parçası olarak, küresel yetenek rekabetine hazırlık niteliği taşımaktadır (Roberts vd., 2022).

Özellikle genç neslin yapay zekâ alanında yetkin hale getirilmesi öncelikli hedefler arasında yer almaktadır. İlk ve orta öğretim düzeyinde yapay zekâ ile ilgili derslerin müfredata eklenmesi, öğrencilerin erken yaşta bu teknolojilere aşina olmalarını sağlamaktadır. Ayrıca, Çin üniversiteleri yabancı öğrencilere yönelik yapay zekâ programları sunmakta ve uluslararası iş birlikleri ile küresel bir yetenek havuzu oluşturmayı amaçlamaktadır. Bu strateji, Çin'in yapay zekâ alanındaki liderliğini pekiştirirken, uluslararası alanda tanınırlığını artırmaktadır.

Öte yandan, eğitim stratejilerinin uygulanmasında bazı zorluklar da mevcuttur. Özellikle kırsal bölgelerde altyapı eksikliği ve kaynak yetersizliği önemli bir engel teşkil etmektedir. Hızla gelişen yapay zekâ teknolojileri, eğitim programlarının sürekli güncellenmesini gerektirmekte ve bu da eğitim kurumları üzerinde ek bir yük oluşturmaktadır. Tüm bu zorluklara rağmen, Çin'in yapay zekâ eğitim politikaları, ülkenin teknolojik liderlik hedeflerine ulaşmasında önemli bir araç olmaya devam etmektedir.

#### 4.6. Çin'in Küresel Yapay Zekâ Liderliği ve Diplomasisi

Çin, yapay zekâ alanında yalnızca iç piyasada değil, küresel ölçekte de güçlü bir aktör olmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda, dijital diplomasi ve altyapı projelerinde yapay zekâ teknolojilerini etkin şekilde kullanmayı planlamaktadır. Çin'in BRI stratejisinin dijital boyutunda yapay zekâ, küresel bağlantıların güçlendirilmesi ve teknolojik etkinin artırılması açısından kritik bir rol oynamaktadır. Özellikle Afrika ve Asya'da kurulan yapay zekâ destekli dijital altyapı projeleri, bu bölgelerin teknolojik dönüşümünü hızlandırmakta ve Çin'in bölgedeki nüfuzunu genişletmektedir. Bu strateji, teknoloji transferi, uluslararası iş birlikleri ve norm oluşturma çabalarını içeren kapsamlı bir küresel liderlik vizyonuna işaret etmektedir (Eslami vd., 2022).

Çin, yapay zekâ teknolojilerinin uluslararası düzenlemelerinde etkin bir aktör olmayı amaçlamaktadır. Uluslararası iş birlikleriyle etik, güvenlik ve regülasyon alanlarında söz sahibi olmayı hedefleyen Çin, dijital ekonomisini güçlendirmek ve küresel liderlik pozisyonunu pekiştirmek istemektedir. Birleşmiş Milletler ve Dünya Ticaret Örgütü gibi platformlarda yapay zekâ ile ilgili normların oluşturulmasında aktif rol oynamakta ve bu süreçte çıkarlarını korumaya çalışmaktadır. Böylece Çin, ekonomik ve siyasi nüfuzunu artırırken, uluslararası standartları belirleme yönünde stratejik adımlar atmaktadır (Roberts vd., 2022).

Çin'in yapay zekâ diplomasisi, özellikle gelişmekte olan ülkelerle kurduğu stratejik iş birlikleriyle şekillenmektedir. Bu iş birlikleri, sadece teknolojik gelişmeler açısından değil, uluslararası güç dengeleri açısından da önemli bir dönüşüm yaratmaktadır. Örneğin, Afrika'daki yapay zekâ destekli sağlık ve eğitim projeleri, Çin'in bölge üzerindeki etkisini artırırken, Batılı ülkelerin nüfuzunu azaltmaktadır. Bu durum, Çin'in küresel etkisini artırma hedefinin somut bir yansımasıdır.

Buna karşın, Çin'in yapay zekâ diplomasisi çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Batılı ülkelerle yaşanan etik ve güvenlik konularındaki farklılıklar, Çin'in uluslararası norm yapımındaki etkinliğini sınırlamaktadır. Bu durum, Çin'in küresel yapay zekâ liderliği hedeflerine ulaşma sürecini

karmaşılaştırmaktadır. Çin'in bu alandaki stratejileri, uluslararası düzenlemelerde etkin olma çabalarının, etik gerilimler ve rekabetçi zorluklar nedeniyle zorlu bir mücadeleye dönüştüğünü göstermektedir.

Sonuç olarak, Çin'in yapay zekâ liderliği sadece teknolojik gelişmeye değil, aynı zamanda diplomatik bir stratejiye dayanmakta; uluslararası ilişkilerde etkinliğini artırmayı ve küresel güç dengelerini yeniden şekillendirmeyi amaçlamaktadır. Ancak, etik, güvenlik ve rekabet alanlarındaki zorluklar, bu hedeflerin gerçekleştirilmesini zorlaştırmaktadır. Uluslararası toplumun ise bu gelişmelere uygun politikalar geliştirerek yapay zekânın etik ve güvenlik boyutlarını göz önünde bulundurması büyük önem taşımaktadır.

## 5. ÇİN'İN YAPAY ZEKÂ İLE İLGİLİ GELECEĞİ: VİZYON, ZORLUKLAR VE STRATEJİK HEDEFLER

Çin, yapay zekâ alanında hızlı bir ilerleme kaydederek bu teknolojiyi ekonomik kalkınma, ulusal güvenlik, sosyal refah ve küresel stratejik üstünlük sağlama amacıyla kullanmaktadır. 2030 yılına kadar yapay zekâda dünya lideri olmayı hedefleyen Çin, bu doğrultuda kapsamlı stratejiler ve politikalar geliştirmektedir. Bu süreç, yalnızca teknik ve ekonomik kazanımlarla sınırlı kalmayıp, aynı zamanda etik meseleler, uluslararası iş birlikleri ve iç sosyal dinamikler tarafından da şekillenmektedir. Çin'in bu vizyonunu hayata geçirirken karşılaşılabileceği temel zorluklar arasında teknolojik bağımlılıklar ve uluslararası düzenlemelerin etkileri bulunmaktadır (Roberts vd., 2022). Öte yandan, Çin'in yapay zekâ vizyonu, bu zorlukların ötesine geçerek ekonomik büyüme ile uluslararası etki alanını genişletmeyi amaçlayan stratejik hedefler içermektedir (Crafts, 2021).

### 5.1. Çin'in Yapay Zekâ Vizyonu: Küresel Liderlik ve Stratejik Hedefler

Çin'in diplomasi ve teknoloji stratejileri bir bütün olarak ele alındığında, realizm ve neomerkantilizm çerçevesinde anlam kazanmaktadır. Yapay zekâyı yapılan stratejik yatırımlar, yalnızca iç kalkınmayı değil, aynı zamanda uluslararası güç projeksiyonunu hedeflemekte ve Çin'in sistemik statüsünü dönüştürmektedir. Bu bağlamda Çin, teknolojiyi bir hegemonya aracı olarak kurgulamakta ve güç geçişi sürecinde avantaj sağlamak için yapay zekâyı jeopolitik bir kaldıraç olarak kullanmaktadır (Organski, 1958; Helleiner, 2023).

Çin, yapay zekâyı stratejik bir araç olarak görmekte ve bu teknolojiyi, ülkenin ekonomik büyüme hedeflerinin ve küresel rekabet gücünün merkezine yerleştirmektedir. Yukarıda bahsedilen ve Çin'in 2030 yılına kadar yapay zekâda dünya lideri olmayı hedefleyip bu alanda büyük bir atılım yapılacağını ortaya koyan kapsamlı bir yol haritası niteliğindeki Yeni Nesil Yapay Zekâ Gelişimi için Strateji Belgesi, Çin'in yapay zekâ vizyonunun sadece ekonomik kalkınmayı hedeflemekle kalmayıp, aynı zamanda ulusal güvenlikten toplumsal yönetim sistemlerine kadar geniş bir yelpazeye yayıldığını ve bu çabaların, ülkenin küresel güç dengelerindeki konumunu pekiştirmeyi amaçladığını ortaya koymaktadır (Malmio, 2023).

Bu hedef doğrultusunda Çin'in yapay zekâ stratejisi, üç ana unsur üzerine inşa edilmiştir:

**Küresel Rekabet ve Dünya Liderliği:** Çin, yapay zekâyı yalnızca yerel pazarında değil, küresel arenada da rekabet avantajı sağlayacak bir unsur olarak kullanmayı hedeflemektedir. Bu amaçla büyük Ar-Ge yatırımları yapılmakta ve uluslararası teknoloji liderliğini hedefleyen stratejiler

uygulanmaktadır. Çin'in bu stratejik hedeflerinin, yerel yeniliklerin yanı sıra küresel standartların belirlenmesine de odaklandığını belirtmektedir (Roberts vd., 2022).

**Ekonomik Dönüşüm ve Dijitalleşme:** Yapay zekâ, Çin ekonomisinin her alanına entegre edilerek, sanayi sektöründen sağlık ve eğitime kadar geniş bir yelpazede dönüşüm yaratmayı amaçlamaktadır. Bu dönüşüm, üretim süreçlerinin daha verimli hale getirilmesi ve yüksek teknolojiyle desteklenen yeni ekonomik modellerin oluşturulması açısından kritik bir öneme sahiptir. Çin, bu yolla dijital ekonomi vizyonunu güçlendirerek sürdürülebilir ve yenilikçi bir ekonomik yapı kurmayı planlamaktadır (Hu, 2022).

**Toplumsal Refah ve Kamu Hizmetlerinde İyileştirme:** Yapay zekâ, sağlık, eğitim ve kamu güvenliği gibi alanlarda hizmetlerin daha verimli ve erişilebilir hâle gelmesi için kullanılacaktır. Sağlıkta erken teşhis ve tedavi süreçlerinin iyileştirilmesi, eğitimde kişiselleştirilmiş öğrenme yöntemlerinin yaygınlaştırılması ve kamu güvenliğinde yapay zekâ destekli izleme sistemleri ile daha güvenli bir toplum yaratılması hedeflenmektedir. Çin'in yapay zekâ stratejileri, toplumsal refahı artırma, ulusal güvenliği güçlendirme ve küresel rekabet gücünü pekiştirme hedefi doğrultusunda da kullanılmaktadır.

## 5.2. Çin'in Gelecek Stratejik Alanları: Yapay Zekâ ve Dönüşüm

Çin, yapay zekâ alanındaki gelişmeleri hızlandırmaya devam etmekte ve bu teknolojiyi çeşitli stratejik alanlarda kullanmayı planlamaktadır. Bu alanlar, Çin'in ekonomik, sosyal ve teknolojik dönüşümünü şekillendirecek temel unsurları içermektedir. Çin'in önceliklerinin sağlık, güvenlik, ulaşım ve sanayi alanlarında yoğunlaştığını ve bu alanların, ülkenin ekonomik büyümesini ve uluslararası rekabet gücünü artırma potansiyeline sahip olduğunu gözlemlenmektedir (Hu, 2022).

**Akıllı Üretim ve İmalat:** Çin, geleneksel üretim süreçlerini dijitalleştirerek yapay zekâ destekli akıllı üretim hatları kurmayı hedeflemektedir. Bu dönüşüm, üretim verimliliğini artırmanın yanı sıra maliyetleri düşürerek yüksek teknolojiye dayalı ürünlerin üretimini mümkün kılacaktır. Ayrıca, otonom fabrikalar ve robot destekli iş gücü, Çin'in sanayisinde bir devrim yaratacak ve küresel rekabette avantaj sağlayacaktır. Çin'in ekonomik stratejileri, yapay zekâ teknolojilerinin üretim ve hizmet sektörlerine entegrasyonunu hızlandırarak sanayi kapasitesini artırmayı hedeflemektedir (Crafts, 2021).

**Otonom Araçlar ve Ulaşım Sistemleri:** Şehir içi ulaşım altyapısını yapay zekâ ile optimize etmeyi hedefleyen Çin, otonom araç teknolojilerinin geliştirilmesine de büyük yatırım yapmaktadır. Özellikle elektrikli araçlar (EV) ve otonom sürüş sistemlerinde lider olmayı amaçlayan Çin, bu teknolojiler sayesinde ulaşımın verimliliğini artırmayı ve çevre dostu ulaşımı teşvik etmeyi planlamaktadır.

**Sağlık Teknolojileri ve Dijitalleşme:** Yapay zekâ tabanlı sağlık hizmetleri, özellikle kırsal bölgelerde sağlık hizmetlerine erişimi artırma potansiyeline sahiptir. Çin'in bu alandaki stratejik önceliklerinin, tıbbi hataları azaltmayı, hastalıkların erken teşhisini sağlamayı ve tedavi süreçlerini iyileştirmeyi amaçladığını belirtmektedir (Chen, Leung ve Shen, 2022).

**Eğitim ve Kişiselleştirilmiş Öğrenme:** Çin, eğitim sisteminde dijitalleşme ve yapay zekâ entegrasyonu yoluyla bir dönüşüm yaratmayı planlamaktadır. Yapay zekâ destekli eğitim araçları,

öğrencilere özelleştirilmiş öğrenme deneyimleri sunarak öğretmenlerin iş yükünü azaltacak ve eğitimin verimliliğini artıracaktır. Bu süreç, eğitim sistemini daha erişilebilir hâle getirme amacına da hizmet etmektedir. Çin'in eğitim stratejileri, yapay zekâ teknolojilerini kullanarak genç neslin bu alanda yetkin hale getirilmesine odaklanmaktadır (Bhutoria, 2022).

### 5.3. Çin'in Yapay Zekâ Yolculuğunda Karşılaştığı Zorluklar

Çin, yapay zekâ alanında büyük bir ilerleme kaydetmiş olsa da bu gelişimin önünde çeşitli zorluklar bulunmaktadır. Bu zorluklar, Çin'in stratejik hedeflerine ulaşmasını engelleyebilecek potansiyel riskler taşımakta ve gelişmelerin yönünü önemli ölçüde şekillendirebilmektedir. Çin'in yapay zekâ geliştirme süreci, etik sorunlar, düzenleyici belirsizlikler ve dışa bağımlılık gibi önemli engellerle karşı karşıyadır. Bu bağlamda, Çin'in etik sorunları giderek daha kritik bir hale gelmektedir.

#### 5.3.1. Veri Mahremiyeti ve Bireysel Haklar

Çin, yapay zekâ ve veri toplama alanında güçlü bir altyapıya sahip olsa da veri mahremiyeti konusunda uluslararası alanda ciddi eleştiriler almaktadır. Çin hükümeti, geniş veri toplama ve izleme sistemlerine sahip olup, bu veriler çoğunlukla devletin güvenlik ve düzen sağlama amacıyla kullanılmaktadır. Ancak, bu durum bireysel hakların ihlali anlamına gelmektedir. Çin'deki yüz tanıma teknolojisi ve geniş çapta izleme ağı, vatandaşların kişisel verilerinin toplandığı ve bu verilerin izinsiz olarak kullanıldığı endişelerine yol açmaktadır. Çin hükümetinin bu verileri nasıl kullandığı, hangi sınırlarla topladığı ve denetim mekanizmalarının nasıl işlediği konusundaki belirsizlik, etik tartışmaları tetiklemektedir. (Brennan-Marquez ve Henderson, 2021).

Çin'in yüz tanıma teknolojisi ve diğer veri toplama uygulamaları, mahremiyet ihlali ve bireysel özgürlüklerin kısıtlanması açısından birçok uluslararası kurum tarafından eleştirilmektedir. Örneğin, yüz tanıma teknolojisi, kamu alanlarında vatandaşların sürekli olarak izlenmesine neden olmakta ve kişisel bilgilerin izinsiz olarak devletle paylaşılmasına yol açmaktadır. Ayrıca, Çin'de verilerin devletin denetiminde toplanması, vatandaşların özgürlüklerini ciddi şekilde kısıtlamakta ve bu durum uluslararası insan hakları normlarıyla çelişmektedir.

#### 5.3.2. Sosyal Kredi Sistemi

Çin'in sosyal kredi sistemi, vatandaşların toplumsal davranışlarını izleyip puanladığı bir sistemdir. Çin, bu sistemle vatandaşlarının finansal geçmişi, toplumsal davranışları ve devletle olan ilişkilerini değerlendirerek, onlara çeşitli ödüller veya cezalar uygulamaktadır. Ancak bu sistem, büyük bir etik sorun teşkil etmektedir. Sosyal kredi sistemi, insanların özgür iradeleriyle gerçekleştirdikleri günlük eylemleri bile devletin denetimine tabi tutmaktadır. Bu durum, bireylerin kişisel mahremiyetini ciddi şekilde ihlal etmekte ve bireylerin sosyal davranışları üzerindeki devlet kontrolünü artırmaktadır. Sosyal kredi sistemi, sadece finansal verileri değil, aynı zamanda kişinin davranışlarına ve kamuya açık yaşamına dair kişisel verileri de içermektedir (Brennan-Marquez ve Henderson, 2021).

Sosyal kredi sistemi, aynı zamanda toplumda daha fazla eşitsizlik yaratmaktadır. Kişilerin düşük kredi puanları, iş bulmalarını, eğitim fırsatlarına erişimlerini veya hatta sağlık hizmetlerinden faydalanmalarını zorlaştırmaktadır. Bu sistem, bireylerin toplumsal hareketliliklerini kısıtlayarak, daha fazla ayrımcılık ve sosyal dışlanma yaratmaktadır. Sosyal kredi sisteminin nasıl çalıştığı, hangi kriterlere dayandığı ve devletin bu verileri nasıl kullandığı hakkında ciddi belirsizlikler vardır.

### **5.3.3. Yapay Zekâ ve Toplumsal Gözetim**

Çin, yapay zekâ teknolojilerini, toplumsal güvenliği artırmak ve kamu düzenini sağlamak amacıyla büyük ölçekte kullanmaktadır. Bununla birlikte, yapay zekânın toplumsal kontrol için kullanılması, ciddi etik tartışmalara yol açmaktadır. Yapay zekâ destekli izleme sistemleri, vatandaşların davranışlarını izlemek ve toplumsal denetimi artırmak amacıyla kullanılmaktadır. Bu tür sistemler, özellikle büyük şehirlerde yaygın olarak kullanılmakta ve devletin vatandaşlar üzerindeki denetimini artırmaktadır. Örneğin, yüz tanıma teknolojisi, devletin kamu alanlarında vatandaşları sürekli izlemesini sağlamaktadır. Ancak, bu tür izleme uygulamaları, bireysel mahremiyeti ihlal etmekte ve devletin toplumsal kontrolünü artırmaktadır.

Bununla birlikte, yapay zekâ ve gözetim teknolojilerinin, toplumsal huzursuzlukları ve eşitsizlikleri daha da artırabileceği düşünülmektedir. Çin'deki bu teknolojilerin kullanımının etik boyutları, genellikle devletin güvenlik ve düzeni sağlaması adına meşrulaştırılmaktadır, ancak bireysel haklar ve özgürlükler söz konusu olduğunda önemli sorunlar ortaya çıkmaktadır. Bu durum, Çin'in yapay zekâ ve toplumsal izleme alanındaki etik sorumluluklarını sorgulayan uluslararası bir tartışma yaratmaktadır (Crafts, 2021).

### **5.4. Çin'in Küresel Yapay Zekâ Stratejisi: Diplomasi ve Rekabet**

Çin, yapay zekâ alanındaki liderliğini küresel ölçekte pekiştirmeyi hedeflemekte ve bu doğrultuda dış politikasını yapay zekâ temelli stratejiler etrafında şekillendirmektedir. Çin'in küresel yapay zekâ stratejisinin, uluslararası normların oluşturulmasına katkıda bulunma ve teknolojik liderliğini pekiştirme üzerine odaklandığı belirtilmektedir (Roberts vd., 2022). Bu strateji, teknoloji transferi ve uluslararası iş birlikleriyle desteklenmektedir. Ancak, Çin'in yapay zekâ kullanımıyla ilgili etik sorular da küresel ölçekte tartışılmaktadır.

#### **5.4.1. Yapay Zekâ Diplomasisi ve Yumuşak Güç**

Çin, yapay zekâ teknolojilerini bir "yumuşak güç" aracı olarak kullanmayı hedeflemekte, özellikle gelişmekte olan ülkelerle iş birlikleri kurarak bu teknolojileri dünya genelinde tanıtmayı ve küresel liderlik pozisyonunu güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Ancak, bu strateji, etik sorunları daha da gün yüzüne çıkarmaktadır. Çin'in gelişmekte olan ülkelerdeki dijital altyapıyı kontrol etme çabaları, bu ülkelerdeki yerel aktörlerin dirençleriyle karşılaşmaktadır. Özellikle, yapay zeka sistemlerinin kullanımında mahremiyetin korunması ve bireysel özgürlüklerin ihlali gibi etik sorunlar, bu stratejinin önünde önemli engeller teşkil etmektedir.

Çin'in Afrika'daki projeleri gibi örneklerde, yapay zekâ teknolojilerinin sağlık, eğitim ve güvenlik alanlarında kullanılması, aynı zamanda Çin'in küresel stratejik nüfuzunu artırmayı amaçlayan bir araç olarak değerlendirilmektedir. Bu stratejiler, Çin'in uluslararası ilişkilerdeki güç dinamiklerini dönüştürme amacını taşıırken, aynı zamanda etik ve güvenlik sorunlarına yol açmaktadır (Zhang ve Li, 2022).

#### **5.4.2. Uluslararası Düzenlemeler ve Etik Çerçeve**

Çin, küresel yapay zekâ düzenlemelerinin oluşturulmasında etkin bir rol üstlenmeyi amaçlamaktadır. Ancak Batılı ülkelerle yaşanan etik farklılıklar ve dijital sınırların ötesindeki güç mücadeleleri, bu

hedefin önünde önemli engeller oluşturabilir. Çin'in, kendi değerlerine ve çıkarlarına uygun bir küresel yapay zekâ düzeni kurma çabaları, özellikle uluslararası normların şekillendirilmesinde belirleyici bir unsur olacaktır.

Çin, yapay zekâ teknolojilerinin geliştirilmesi ve kullanımı sırasında etik ve güvenlik konularına yaklaşımıyla Batılı ülkelerden ayrılmaktadır. Özellikle bireysel mahremiyet ve veri güvenliği konularında daha az sınırlama getiren Çin, bu yaklaşımıyla teknolojik ilerleme hızını artırmayı hedeflemektedir. Ancak bu durum, uluslararası düzeyde eleştirilere neden olmakta ve Çin'in küresel yapay zekâ düzenlemelerindeki etkisini sınırlandırabilmektedir.

#### ***5.4.3. Teknoloji Transferi ve Uluslararası İş Birlikleri***

Çin, yapay zekâ teknolojilerinin küresel yayılımını hızlandırmak için teknoloji transferi ve uluslararası iş birliklerine büyük önem vermektedir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerle yapılan iş birlikleri, Çin'in teknolojik nüfuzunu artırma stratejisinin önemli bir parçasıdır. Bu iş birlikleri, sadece teknolojik ilerleme açısından değil, aynı zamanda uluslararası ilişkilerdeki güç dinamikleri açısından da önemli bir dönüşüm yaratmaktadır. Çin'in bu iş birlikleri, özellikle ABD'nin teknolojik liderliğine karşı bir dengeleme stratejisi olarak gün yüzüne çıkmaktadır (Eslami vd., 2022).

Çin, yapay zekâ teknolojilerinin küresel yayılımını hızlandırmak için uluslararası organizasyonlarda da aktif bir rol oynamaktadır. Özellikle Birleşmiş Milletler (BM) ve Dünya Ticaret Örgütü (WTO) gibi kuruluşlarda, yapay zekâ teknolojilerinin küresel düzeyde düzenlenmesine yönelik çabalarını sürdürmektedir. Bu çabalar, Çin'in küresel yapay zekâ liderliğini pekiştirme hedefini desteklemektedir.

#### ***5.4.4. Çin'in Küresel Yapay Zekâ Stratejisinin Zorlukları***

Çin'in küresel yapay zekâ stratejisi, sadece teknolojik liderlik hedefiyle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda uluslararası normların şekillendirilmesi ve küresel güç dengelerinin yeniden yapılandırılması gibi geniş kapsamlı hedefleri de içermektedir. Ancak, bu süreçte karşılaşılan etik, düzenleyici ve rekabetçi zorluklar, Çin'in küresel yapay zekâ liderliği hedefini gerçekleştirme sürecini karmaşık hale getirmektedir. Özellikle, Batılı ülkelerle yaşanan etik ve güvenlik konularındaki farklılıklar, Çin'in uluslararası normların oluşturulmasındaki etkisini sınırlandırmaktadır. Ayrıca, Çin'in yapay zekâ teknolojilerini kullanarak gelişmekte olan ülkelerdeki dijital altyapıyı kontrol etme çabaları, bu ülkelerdeki yerel aktörlerin direnciyle karşılaşmaktadır. (Roberts vd., 2020). Bu durum, Çin'in küresel yapay zekâ liderliği hedefini gerçekleştirme sürecini karmaşık hale getirmektedir.

## **6. BATILI NORMATİF YAKLAŞIMLAR VE ÇİN'İN YAPAY ZEKÂ UYGULAMALARI: KARŞILAŞTIRMALI İNCELEME**

Çin'in yapay zekâ stratejileri ve uygulamaları, Batılı normatif yaklaşımlar ve etik sistemlerle ciddi bir şekilde farklılık göstermektedir. Batı'da, özellikle liberal demokrasilerin hüküm sürdüğü toplumlarda, bireysel özgürlük, mahremiyet ve demokrasi temel değerler olarak kabul edilirken; Çin'de, devletin güçlü bir şekilde müdahil olduğu ve kolektivist değerlerin öne çıktığı bir sistem vardır. Bu iki sistemin karşılaştırılması, her iki kültürün yapay zekâyı nasıl algıladığını, kullandığını ve bu kullanımla ilgili etik endişelerin nasıl şekillendiğini anlamak için kritik bir öneme sahiptir.

### 6.1. Batılı Normatif Yaklaşımlar: Bireysel Haklar, Mahremiyet ve Özgürlük

Batı dünyasında, özellikle Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri'nde, yapay zekâ teknolojileri, çok sıkı etik denetimlere tabi tutulur. Bireysel hakların korunması, mahremiyetin güvence altına alınması, ayrımcılıkla mücadele edilmesi gibi prensipler, yapay zekâ uygulamalarında önem arz eden temel normlardır. Avrupa Birliği'nin Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR), bu bağlamda en kapsamlı düzenlemelerden biridir. GDPR, kişisel verilerin korunmasını sağlamayı amaçlar ve devletlerin veya şirketlerin bireylerin kişisel verilerine izinsiz erişimini kısıtlar. Yapay zekâ, bu düzenlemelere uygun bir şekilde tasarlanmalı ve geliştirilmelidir.

Batı'daki etik yaklaşımlar, aynı zamanda "şeffaflık" ve "hesap verebilirlik" gibi ilkelere de büyük önem verir. Yapay zekâ sistemlerinin nasıl çalıştığı, algoritmalarının hangi verilerle beslendiği ve bu verilerin nasıl kullanıldığı konusunda halkın bilgi sahibi olması gerektiği vurgulanır. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'ndeki birçok eyalet, yapay zekâ ve makine öğrenimi uygulamalarında gizlilik, ayrımcılık ve önyargı gibi etik sorunları inceleyecek şekilde yasalar geliştirmektedir (O'Neil, 2016).

### 6.2. Çin'in Kolektivist Perspektifi: Toplumsal Düzen ve Güvenlik Önceliği

Çin'in yapay zekâ kullanımı ve geliştirilmesindeki temel yaklaşım, devletin güçlü denetimi ve toplumsal güvenliğin sağlanmasıdır. Çin, yapay zekâyı yalnızca ekonomik büyüme için bir araç olarak değil, aynı zamanda toplumsal düzeni sağlamak ve halkın güvenliğini temin etmek amacıyla da kullanmaktadır. Yukarıda açıklanmış olan sosyal kredi sistemi, bu anlayışın somut bir örneğidir. Bu tür sistemler, Batılı ülkelerde insan hakları ihlali olarak değerlendirilebilecek seviyelere ulaşabilirken, Çin'de halkın genel güvenliğini sağlamada gerekli bir mekanizma olarak görülmektedir (Creemers, 2018).

Çin'deki bu yaklaşımda, bireysel haklardan çok toplumsal düzenin sağlanması öne çıkmaktadır. Yani, bireylerin mahremiyeti ve özgürlükleri, devletin güvenliği ve toplumsal istikrarı sağlamaya yönelik bir araç olarak kabul edilmektedir. Yüz tanıma teknolojisi, güvenlik kameraları ve büyük veri analizleri, bu stratejilerin bir parçasıdır. Pekin, bu teknolojilerle, suç oranlarını azaltmayı, terörist faaliyetleri engellemeyi ve toplumsal huzuru sağlamayı amaçlamaktadır (Zeng, 2019). Çin, aynı zamanda bu teknolojileri, kendi sınırlarının ötesine de yaymayı hedeflemektedir. Afrika ve Asya'da, Çin'in yapay zekâ ve dijital altyapı projeleri, birçok gelişmekte olan ülkede benzer toplumsal güvenlik stratejilerinin uygulanmasını teşvik etmektedir.

### 6.3. Gözetim ve Mahremiyet: Batı ile Çin Arasındaki Etik Çatışmalar

Batı'daki liberal değerler, bireylerin mahremiyetine büyük bir saygı gösterir. İnsanların kamusal ve özel yaşamlarının izlenmesi, yalnızca belirli bir hukuki çerçeve içerisinde ve son derece sınırlı bir biçimde kabul edilebilir. Batı ülkeleri, yüz tanıma gibi teknolojilerin yaygın kullanımı konusunda ciddi eleştirilerde bulunmaktadır. Bu tür teknolojiler, bireylerin onayı olmadan, kamusal alanda sürekli olarak izlenmesine yol açar ve bu durum mahremiyetin ihlali olarak görülür.

Çin'de ise, bu tür teknolojiler, devletin kontrolü altında halkın güvenliğini sağlamanın bir aracı olarak kullanılır. Pekin yönetimi, bu tür teknolojilerle suç oranlarını azaltmayı ve toplumsal düzeni sağlamayı amaçlamakta, vatandaşların özel hayatları ve mahremiyetleri, çoğu zaman toplumsal fayda

adına ikinci plana atılmaktadır (Brady, 2018). Yüz tanıma sistemleri, Çin şehirlerinde yaygın bir şekilde kullanılmakta ve bu durum, Batılı değerlerle doğrudan bir çatışma yaratmaktadır.

Çin'in bu sistemleri, yalnızca iç denetim amacıyla kullanılmakla kalmaz, aynı zamanda yurtdışında da uygulanması teşvik edilir. Örneğin, Çin'in gelişmekte olan ülkelerle yaptığı dijital altyapı anlaşmaları, bu ülkelerin kendi iç denetimlerini güçlendirmelerini sağlamak amacıyla yapay zekâ ve izleme teknolojilerinin uygulanmasına yol açmaktadır. Batılı ülkeler, bu tür uygulamaların, özellikle insan hakları ve özgürlükler açısından ciddi tehditler oluşturduğunu savunmaktadır.

#### 6.4. Toplumsal Etkiler: Batılı Eleştiriler ve Çin'in Küresel Stratejileri

Batılı ülkeler, Çin'in yapay zekâ uygulamalarını ve devlet merkezli düzenlemelerini, insan hakları ihlali olarak değerlendirmektedir. Batı'daki birçok gözlemci, Çin'in bu uygulamalarının, özellikle bireylerin özgürlüklerini kısıtlamaya ve toplumda devletin gücünü arttırmaya yönelik bir strateji oluşturduğunu öne sürmektedir. Örneğin, Çin'in yapay zekâ diplomasi ve dijital altyapı projeleri, diğer ülkelerdeki toplumsal yapıları etkilemeye ve bu ülkelerin iç denetimlerini güçlendirmeye yönelik bir araç olarak görülmektedir. Çin, bu stratejilerle, yapay zekâ ve dijital gözetim teknolojilerini sadece kendi iç sınırlarıyla sınırlı tutmamaktadır; aynı zamanda bu teknolojileri, dış politika araçları olarak da kullanmaktadır.

Batılı perspektifler, Çin'in yapay zekâ ve dijital teknolojilerinin "dijital otoriterlik" anlayışına dayandığını savunmaktadır. Bu, devletin her alanda, her an ve her birey üzerinde tam bir kontrol sağlamayı amaçladığı bir anlayıştır. Batı'daki eleştiriler, bu tür uygulamaların, demokratik değerler ve insan haklarıyla çeliştiğini ve küresel ölçekte toplumsal özgürlükleri tehdit ettiğini vurgulamaktadır (Zhang ve Li, 2022). Batılı ülkelere göre, Çin'in bu stratejilerinin yayılması, dünyanın farklı bölgelerinde bireylerin haklarının ve özgürlüklerinin kısıtlanmasına yol açabilir.

Çin'in yapay zekâ politikaları, Batılı normatif yaklaşımlar ile ciddi bir çatışma içindedir. Batı, bireysel haklar, mahremiyet ve özgürlükleri savunurken, Çin, toplumsal düzeni ve devlet güvenliğini ön planda tutmaktadır. Bu farklar, yapay zekâ uygulamalarının küresel düzeyde nasıl şekilleneceği ve bu uygulamaların evrensel etik standartlarla nasıl uyumlu hale getirileceği konusunda büyük bir soruya yol açmaktadır. Çin'in küresel dijital stratejileri, sadece yerel düzeyde değil, aynı zamanda uluslararası düzeyde de etik tartışmalara yol açmaktadır.

Bu iki farklı yaklaşımın birleşimi, yapay zekanın küresel ölçekteki gelişimini şekillendirecek önemli bir faktör olacaktır. Çin'in devlet merkezli ve kolektivist yaklaşımı, Batılı demokratik değerlerle çatışırken, küresel ölçekte ortak bir etik çerçeve oluşturulması ihtiyacı artmaktadır.

## SONUÇ

Çin'in yapay zekâ alanındaki yükselişi, 21. yüzyılın uluslararası sisteminde güç dağılımını yeniden yapılandıran temel gelişmelerden biri olarak öne çıkmaktadır. Bu çalışma, Çin'in yapay zekâ stratejilerini yalnızca teknolojik gelişimin bir aracı olarak değil, aynı zamanda küresel ölçekte ekonomik, askeri ve diplomatik nüfuzunu artırmaya yönelik çok katmanlı bir jeopolitik enstrüman olarak değerlendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda yapay zekâ, Çin'in hem içsel kalkınma hedeflerini gerçekleştirmede hem de uluslararası sistemde liderliğe yönelik konumlanmasında merkezi bir rol üstlenmektedir.

“Yapay Zekâ 2030 Planı” gibi stratejik belgeler doğrultusunda şekillenen bu vizyon, Çin’in 2030 yılına kadar yapay zekâ alanında dünya lideri olma hedefini somutlaştırmaktadır. Teknolojinin sanayi, sağlık, eğitim ve ulaşım gibi sektörlerle entegrasyonu, Çin’in hem iç piyasada verimliliği artırma hem de küresel pazarlarda rekabet avantajı elde etme stratejisini desteklemektedir.

Askeri boyutta, yapay zekâ temelli teknolojilerin (örneğin otonom sistemler ve siber savunma araçları) geliştirilmesi, Çin’in savunma kapasitesini niteliksel olarak dönüştürmekte; bu durum, özellikle ABD ile rekabeti daha da derinleştirmektedir. Çin’in bu alandaki ilerlemesi, gelecekteki muharebe ortamlarını şekillendirme potansiyeline sahip olup uluslararası güvenlik mimarisinde kayda değer kırılmalara yol açabilecek bir dönüşümü işaret etmektedir.

Diplomatik düzlemde ise yapay zekâ, Çin’in yumuşak güç araçlarından biri olarak işlev görmektedir; özellikle Kuşak ve Yol Girişimi kapsamında yürütülen dijital altyapı projeleri, Çin’in gelişmekte olan ülkelerdeki etkisini artırmaktadır. Bununla birlikte, bu teknolojik nüfuz çabaları, veri güvenliği, mahremiyet ve dijital egemenlik gibi konular ekseninde çeşitli eleştirileri ve normatif tartışmaları da beraberinde getirmektedir.

Çin’in bu alandaki küresel liderlik arzusu, yalnızca teknoloji üretimiyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda yapay zekâyâ ilişkin uluslararası normların ve düzenleyici çerçevelerin oluşturulmasında da belirleyici bir aktör olma iddiasını içermektedir. Ancak Batılı aktörlerle etik, güvenlik ve yönetim konularında yaşanan yaklaşım farklılıkları, Çin’in bu alandaki normatif etkinliğini sınırlandıran temel unsurlardan biridir.

Sonuç olarak, Çin’in yapay zekâ stratejileri, uluslararası ilişkilerde yeni bir rekabet ve güç geçişi dinamiğini tetiklemektedir. Bu doğrultuda, küresel aktörlerin, Çin’in teknolojik hamlelerini yalnızca teknik ilerlemeler bağlamında değil, aynı zamanda uluslararası sistemdeki güç ilişkilerini yeniden tanımlayan bir stratejik dönüşüm bağlamında değerlendirmesi gerekmektedir. Ayrıca, yapay zekânın etik, güvenlik ve yönetim boyutlarına ilişkin küresel düzeyde kapsayıcı ve iş birliğine dayalı bir çerçevenin inşası, uluslararası istikrar ve düzen açısından kritik bir gereklilik olarak ortaya çıkmaktadır.

## KAYNAKÇA

- Al-Fattah, M. S., & Aramco, S. (2021). Application of the artificial intelligence GANNATS model in forecasting crude oil demand for Saudi Arabia and China. *Journal of Petroleum Science and Engineering*, 200, 108368. <https://doi.org/10.1016/j.petrol.2021.108368>
- Brady, A.-M. (2018). *Marketing dictatorship: Propaganda and thought work in contemporary China*. Rowman & Littlefield.
- Brennan-Marquez, K., & Henderson, S. E. (2019). Artificial intelligence and role-reversible judgment. *The Journal of Criminal Law & Criminology*, 109(2), 137–164.
- Bhutoria, A. (2022). Personalized education and artificial intelligence in the United States, China, and India: A systematic review using a human-in-the-loop model. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 3, 100068. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2022.100068>
- Creemers, R. (2018). China's social credit system: An evolving practice of control. *SSRN Electronic Journal*. <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3175792>
- Crafts, N. (2021). Artificial intelligence as a general-purpose technology: An historical perspective. *Oxford Review of Economic Policy*, 37(3), 521–536. <https://doi.org/10.1093/oxrep/grab012>
- Chen, X., Leung, Y. A., & Shen, J. (2022). Artificial intelligence and its application for cardiovascular diseases in Chinese medicine. *Digital Chinese Medicine*, 5, 367–376. <https://dx.doi.org/10.1016/j.dcmmed.2022.12.003>
- Eslami, M., Mosavi, N.S., Can, M. (2023). Sino-Iranian Cooperation in Artificial Intelligence: A Potential Countering Against the US Hegemony. In: Duarte, P.A.B., Leandro, F.J.B.S., Galán, E.M. (eds) *The Palgrave Handbook of Globalization with Chinese Characteristics*. Palgrave Macmillan, Singapore. [https://doi.org/10.1007/978-981-19-6700-9\\_32](https://doi.org/10.1007/978-981-19-6700-9_32)
- Filippova, E., Scharl, A., Filippov, P. (2019). Blockchain: An Empirical Investigation of Its Scope for Improvement. In: Joshi, J., Nepal, S., Zhang, Q., Zhang, I.J. (eds) *Blockchain – ICBC 2019. ICBC 2019. Lecture Notes in Computer Science()*, vol 11521. Springer, Cham. [https://doi.org/10.1007/978-3-030-23404-1\\_1](https://doi.org/10.1007/978-3-030-23404-1_1)
- Hu, X. (2022). Quantitative analysis of China's artificial intelligence technology patents. *Procedia Computer Science*, 208, 18–23. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2022.10.004>
- Helleiner, E. (2023). *The Neomercantilists*. Cornell University Press.
- Kania, E. B. (2019, 7 Haziran). Chinese military innovation in artificial intelligence (Congressional testimony). Center for a New American Security. <https://www.cnas.org/publications/congressional-testimony/chinese-military-innovation-in-artificial-intelligence>
- Kim, S., Lee, J., & Lee, H. (2021). Integrating AI literacy into elementary school curriculums: Implications for academic performance. *Journal of Educational Computing Research*, 59(3), 567–589.
- Li, C., Fei, W., Han, Y., Ning, X., Wang, Z., Li, K., Xue, K., Xu, J., Yu, R., Meng, R., Xu, F., Ma, W., & Cui, Y. (2021). Construction of an artificial intelligence system in dermatology: Effectiveness and

- consideration of Chinese Skin Image Database (CSID). *Intelligent Medicine*, 1(2), 56–60. <https://doi.org/10.1016/j.imed.2021.04.003>
- Malmio, I. (2023). Ethics as an enabler and a constraint – Narratives on technology development and artificial intelligence in military affairs through the case of Project Maven. *Technology in Society*, 72, 102193. <https://doi.org/10.1016/j.techsoc.2022.102193>
- Organski, A. F. K. (1958). *World politics*. Knopf.
- O’Neil, C. (2016). *Weapons of math destruction: How big data increases inequality and threatens democracy*. Crown Publishing Group.
- Özdemir, S. G. (2019). *Artificial intelligence application in the military: The case of United States and China*. Seta, Analysis, 51.
- Roberts, H., Cowls, J., Morley, J., Taddeo, M., Wang, V., & Floridi, L. (2020). The Chinese approach to artificial intelligence: An analysis of policy, ethics, and regulation. *AI & Society*, 36, 59–77. <https://doi.org/10.1007/s00146-020-00992-2>
- Roberts, H., Cowls, J., Hine, E., Morley, J., Wang, V., Taddeo, M., & Floridi, L. (2022). Governing artificial intelligence in China and the European Union: Comparing aims and promoting ethical outcomes. *The Information Society*, 39(2), 1–19. <https://doi.org/10.1080/01972243.2022.2124565>
- Stanford Encyclopedia of Philosophy. (2005). *Political realism in international relations*.
- State Council of the People’s Republic of China. (2017, 8 Temmuz). A New Generation of Artificial Intelligence Development Plan (F. Sapio, W. Chen & A. Lo, çeviri). Foundational for Law and International Affairs çevirisi. <https://flia.org/wp-content/uploads/2017/07/A-New-Generation-of-Artificial-Intelligence-Development-Plan-1.pdf>
- Zeng, J. (2019). Artificial intelligence and China's authoritarian governance: Prospects and challenges. *Pacific Affairs*, 92(3), 473–492. <http://dx.doi.org/10.1093/pa/iaa172>
- Zhu, H., Lai, J., Liu, B., Wen, Z., Xiong, Y., Li, H., Zhou, Y., Fu, Q., Yu, G., Yan, X., Yang, X., Zhang, J., Wang, C., & Zeng, H. (2021). Automatic pulmonary auscultation grading diagnosis of coronavirus disease 2019 in China with artificial intelligence algorithms: A cohort study. *Computer Methods and Programs in Biomedicine*, 213, 106500. <https://doi.org/10.1016/j.cmpb.2021.106500>
- Zhang, J., Peng, Q., & Yan, J. (2023). Bibliometric analysis on research hotspots and evolutionary trends of artificial intelligence application in traditional Chinese medicine diagnosis. *Digital Chinese Medicine*, 6, 136–150. <https://doi.org/10.1016/j.dcm.2023.07.004>

**Çıkar Çatışması Beyanı**

Araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması hususunda herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

**Finansman Beyanı**

Bu araştırmanın yürütülmesi ve/veya makalenin hazırlanması için herhangi bir mali destek alınmamıştır.

**Etik Beyanı**

Araştırma etik standartlara uygun olarak yapılmıştır.

**Yazar Katkı Beyanı**

| Yazar Adı  | Katkı oranı |
|------------|-------------|
| İlkan AYAR | %100        |
| Toplam     | %100        |